

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1076453/3

בבית הדין הרבני האזורי תל אביב יפו

לפני כבוד הדיינים:

הרב צבי בן יעקב – אב"ד, הרב יצחק הדאיה, הרב משה בצרי

התובע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד אברהם אינדורסקי)

נגד

הנתבעת: פלונית (ע"י ב"כ טו"ר קלמן זילבר)

הנדון: קביעת מועד הקרע מאירוע אלימות והגשת כתב אישום

החלטה

הצדדים נישאו זה לזה כדמו"י בתאריך כ"א בכסלו התשמ"ט (30.11.1988), ומנישואין אלה נולדו שלשה ילדים, כולם בגירים. הצדדים התגרשו זה מזה כדמו"י בתאריך ב' בסיון התשע"ו (8.6.2016).

בתאריך י"א בניסן תשע"ו (19.4.16) תבע הבעל גירושין, וכרך את עניני הרכוש. בין הצדדים התקיימו מספר דיונים. קדם דיון בתאריך כ"ב באייר תשע"ו (30.5.16), ולאחריו הצדדים התגרשו. חלקן של הבעל בדירה ברחוב ב', נמכר לאישה, לאחר קבלת חו"ד של שני שמאים, ובמחיר שהכריע בית הדין.

הנושא שנותר לדיון והכרעה הוא ענין רכוש הצדדים, ובכללם עסק הבגדים, הנקרא, לפחות במודעות הפרסומת, על שמה של האישה ומיוחס אליה. מדובר בעסק שהוקם בשנת 2004, מיום הקמתו מופעל העסק מבית המשפחה ברחוב ב' (כיום בית האישה), והאישה היא זו העובדת בעסק, קונה (למעט בתחילת פעילות העסק, שעל כך נחלקו הצדדים), ומוכרת את הבגדים ללקוחות. כמו כן עלה נושא עסק התיווך של הבעל, וכן נושא החובות, שכל אחד טוען שפרע עבור הצד השני.

התקיימו שלשה דיונים בהם העלו הצדדים את טענותיהם, והתקיימה חקירה נגדית של כל צד. כל צד צירף מסמכים להוכחת טענותיו, כמו כן הוגשו סיכומים.

הבעל תובע מחצית מעסק הבגדים. בכתב הטענות שהוגש לבית הדין באמצעות בא כוחו (באפריל 2016), טוען הבעל כי לאחר שהצדדים מכרו את דירתם בק' בסכום של 105,500 דולר, הם השקיעו מתוך התמורה סכום של 30,000 דולר לצורך הקמת חנות הבגדים, כולל סחורה, כספת וכו'. וכך מפרט בא כוח הבעל בכתב התביעה:

"(סעיף 5) [...] עד לשנת 2010 גם חשבון הבנק של עסק הבגדים התנהל על שם שני הצדדים.

(סעיף 6). במהלך השנים פרנס התובע את הבית מהכנסותיו, ורווחי העסק שימשו לצורך הגדלת המלאי בעסק [...].

(סעיף 8). בשנת 2010 חל משבר בנישואי הצדדים, ועל מנת שלא לפגוע שלא לצורך בכבודה של הנתבעת ובכבודם של ילדיו, לא תפורט הסיבה [...].

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

(סעיף 9). חשוב לציין כי עד לסכסוך שבין הצדדים היה ברור לשניהם כי החנות שייכת לשניהם, והנתבעת הודתה בכך במספר הזדמנויות.

(סעיף 10). לאור האמור ולאור הקביעה בחוק יחסי ממון, יש לחלק את החנות בין שני הצדדים.

בא כוח הבעל ממשיך ומפרט חובות מסוימים, למכולת, אוברדרפט וחובות לאנשים שונים שלטענתו צריכה האישה לשאת במחציתם. בית הדין יתייחס בהמשך לנושא החובות.

בסיכומיו, כותב בא כוח הבעל כי ניתוק הבעל מהחשבון העסקי של החנות, היה מעשה חד צדדי של האישה, ונעשה ללא הסכמת הבעל. הוא מסכים כי העסק נוהל מחשבון נפרד של האישה החל משנת 2010, אבל הייתה "איזו פעילות" מהחשבון המשותף (ראה סעיפים 6-7 לסיכומי הבעל). יוער, כי בניגוד לאמור בסיכומי הבעל, בית הדין התרשם בדיונים שהתקיימו, שהחל משנת 2010 נוהל העסק אך ורק באמצעות החשבון הנפרד שעל שם האישה.

בכתבי הטענות טוענת האישה כי לבעל היה וכנראה עדיין יש עסק לתיווך. לאחר שהבעל עזב את הכולל, החל לעסוק בשיווק ותיווך דירות לאנשים. הבעל פיתח את העסק, וכי בידי האישה מסמכים רבים, הכוללים, העתקי מסמכי שמאות על דירות על שם הבעל בכל רחבי הארץ. עוד טוענת האישה, כי בעת שעזב הבעל באופן סופי את הבית בשנת 2014, הוא חזר לקחת את מסמכיו ואת הציוד המשרדי שלו.

עם פתיחת החנות, האישה פתחה תיק במשרדי מע"מ ונרשמה כעוסק מורשה. לדבריה, הרישום במע"מ על שמה בלבד מלמד שהעסק הינו שלה ובעלותה הבלעדית, ולדבריה, מאז שפתחה את העסק, מימנה את מזונותיה מהעסק, מבלי שבקשה מהבעל שיוון אותה.

בנושא חשבון הבנק. בחודש מרץ 2010 הפסיק העסק להתנהל מהחשבון המשותף, והאישה פתחה חשבון בנק פרטי וחשבון עסקי, על שמה בלבד. על עובדה זו אין עוררין אך יש מחלוקת בין הצדדים מה הסיבה והמניע להפרדות זו.

האישה טוענת שהדבר ארע לאחר שהבעל אובחן כחולה, ולאחר אירוע האלימות, הגשת כתב אישום והרחקת הבעל מהבית. הבעל אמנם חזר לבסוף לבית, עד שעזב סופית בשנת 2014, אך מאז אירוע האלימות והאירועים שבעקבותיו, החשבונות נשארו נפרדים.

הבעל טוען, כאמור לעיל בסעיף 8 לכתב הטענות, שכל האירועים הנ"ל התרחשו בעטייה של האישה.

לעניין הוכחת הפרדת החשבונות, והגבלת הפעילות בחשבון המשותף, צרפה האישה את מכתבו של בא כוחה (דאז) עו"ד ע', מתאריך ט"ז באדר תש"ע (2.3.2010), לבנק המזרחי סניף ט', המתייחס לשני חשבונות בנק משותפים לשני הצדדים הנ"ל: ח- [...] , וח- [...] , ובו הוא מבקש לא להגדיל את מסגרת האשראי, לא לבצע פעולות והעברות בחשבונות אלו בטלפון או פקס [...], לחסום את כרטיסי האשראי, לא לבצע העברות מחשבון לחשבון, לא להנפיק פנקסי שיקים נוספים בחשבונות, וכן באחד החשבונות, לא יכובדו שיקים, אלא אך בחתימת שני בעלי החשבון. הפועל היוצא ממכתב זה שחשבון המשותף לצדדים, לא יכול היה להיות פעיל לצורך עסקי הבגדים, החל מהודעת עו"ד ע'.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מה תובע הבעל?

הבעל מבקש לקבל מחצית מעסק הבגדים בהתאם לחוק יחסי ממון, כולל מוניטיין. הבעל עצמו, בדיון שהתקיים בתאריך ח' באייר תשע"ז (4.5.17 - שורה 19-16 לפרוטוקול), תובע מחצית: "גם מהחלק הלבן, גם מהשחור וגם מהמוניטיין". התביעה הנ"ל הופיעה גם בסיכומי ב"כ הבעל.

משום מה שכחו הבעל ובא כוחו, שבדיון שהתקיים שנה קודם לכן, בתאריך 30.5.16 (שורה 36-40 לפרוטוקול), אומר בא כוח הבעל: "אנחנו נסתפק במחצית המלאי של העסק והמלאי המוצהר [...] אני מוותר על המוניטיין".

אין כאן המקום להאריך בקביעה כי מחילה אינה צריכה קנין, ומהני אף מחילת מורשה (עיין שולחן ערוך חושן משפט סימן קכד, ש"ך סימן קכד ס"ק ד, שפסק כריב"ש, ובקצוה"ח שם ס"ק א). כמו כן אין מקום לחייב על שווי נכס "בשחור", כשלא הוכח שהעסק התנהל שלא באופן רשמי.

כדי לקבוע מה חלקו של הבעל בעסק שניהלה האישה, עלינו להגדיר מה הם הנכסים שיש לחלק, ומהו הזמן הקובע לחלוקה זו.

נראה ששווי עסק הבגדים בנדון שלפנינו, בו עקרת הבית מוכרת בגדים בביתה, הוא רק המלאי של הסחורה שבבעלות הצדדים.

כמו כן עלינו לדון מה הוא "מועד הקרע", היינו מה הוא התאריך בו נפרדה דרכם הממונית המשותפת של הצדדים, וחלקו של הבעל הוא מחצית מהמלאי שהיה בעסק באותו מועד.

הן הבעל והן בא כוחו, חזרו על הטענה בדבר זכות הבעל בעסק, בהתאם לחוק יחסי ממון. ראה שורה 16 לפרוטוקול הדיון מיום ח' באייר תשע"ז (4.5.17), וכן בסעיף 10 לכתב הטענות של בא כוח הבעל ("לאור האמור, ולאור הקביעה בחוק יחסי ממון, יש לחלק את החנות בין שני הצדדים") וכן בסיכומים שהגיש בא כוח הבעל (ראה סעיף 2 לסיכומים).

מועד הקרע

מהחומר שבפנינו עולה כי עסק הבגדים הוקם ונפתח על ידי שני בני הזוג. עקרונית, על פי החוק, כאשר אחד מבני הזוג פותח עסק בהיותו נשוי, או אפילו אם פתח את העסק קודם היותו נשוי, הרי ביחס לזכויות שנצברו בתקופת הנישואין, הרי לכל אחד מבני הזוג זכות שווה בנכסים אלו.

בנדון דידן נראה כי עסק הבגדים הוקם ונפתח על ידי שני בני הזוג, אף שבפועל האישה היא זו שפעלה בעסק, בכל נושאי קניה ומכירה (למעט פעילות מועטה ולא משמעותית של הבעל בעסק, כך לפי התרשמותנו). כך או כך, בהתאם לחוק יחסי ממון כאמור, לצדדים זכות שווה בעסק מיום הקמתו ועד למועד הקרע.

משתי סיבות, כל אחת בנפרד, ובוודאי בצרוף שתיהן, עלינו לקבוע כי מועד הקרע הינו בחודש ינואר שנת 2010, (אף שחלק מהפעולות נעשו בתחילת מרץ 2010, לדעת בית הדין אין נפק"מ, הואיל והמלאי מעודכן ל 31.12.09, וכדלהלן).

סעיף 5 לחוק יחסי ממון בין בני זוג (תשל"ג - 1973) קובע כי כל אחד מבני הזוג זכאי למחצית הנכסים של בני הזוג עם התרת הנישואין או עם פקיעתם עקב מותו של בן הזוג.

סעיף 5א לחוק (תיקון מספר 4 – תשס"ט) מציב מועדים נוספים בהם יש אפשרות לקביעת מועד איזון המשאבים בין בני זוג, אף בטרם מועד פקיעת הנישואין. בין השאר מתייחס החוק לאפשרות של אלימות במשפחה, אם הופעלה אלימות כנגד בן הזוג או ילדו, והוגש כתב אישום בגינן, או

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אם ניתן צו הגנה, או ניתן צו לפי חוק למניעת הטרדה מאיימת, או צו הגנה או צו הרחקה להבטחת מדור שקט. וזה לשון החוק בסעיף 5 א אות (א) ס"ק (1), (2) ואות (ב) ס"ק (1), (2), (3):

5 א (א) הזכות לאיזון משאבים לפי סעיף 5 תהיה לכל אחד מבני הזוג אף בטרם פקיעת הנישואין אם הוגשה בקשה לביצועו של הסדר איזון משאבים לפי פרק זה והתקיים אחד מהתנאים המפורטים להלן:

(1) חלפה שנה מיום שנפתח אחד מההליכים האלה:

(א) הליך להתרת נישואין;

(ב) תביעה לחלוקת רכוש בין בני הזוג, לרבות תביעה לפירוק שיתוף במקרקעין [...].

(2) קיים קרע בין בני הזוג או שבני הזוג חיים בנפרד אף אם תחת קורת גג אחת במשך תקופה מצטברת של תשעה חודשים לפחות מתוך תקופה רצופה של שנה [...].

(ב) בית המשפט או בית הדין רשאי בהחלטה מנומקת בכתב, לקצר את התקופות האמורות בסעיף קטן (א) או, אם הוגשה בקשה לביצוע הסדר איזון המשאבים לפי פרק זה ומצא בית המשפט או בית הדין כי קיימות נסיבות המצדיקות זאת, להקדים את המועד לביצוע ההסדר אף אם לא התקיימו הוראות סעיף קטן (א), בהתקיים אחד מאלה:

(1) ניתן כלפי בן הזוג של המבקש צו הגנה לפי חוק למניעת אלימות במשפחה, התשנ"א-1991, צו לפי חוק למניעת הטרדה מאיימת, התשס"ב-2001, או צו הרחקה להבטחת מדור שקט, והכל בדיון שנקבע למעמד שני הצדדים;

(2) הוגש כתב אישום נגד בן הזוג של המבקש הכולל אישום בעבירת אלימות שבוטלה במבקש או בילדו;

(3) בית משפט ציווה על מעצרו של בן הזוג של המבקש לאחר ששוכנע כי קיים חשד סביר שהוא עבר עבירת אלימות שבוטלה במבקש או בילדו וכי קיים יסוד סביר לחשש שהוא יסכן את ביטחונם, או ציווה על שחרורו ממעצר בנסיבות האמורות, בתנאים המפורטים בסמ"ן ו' לפרק ב' בחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), התשנ"ו-1996, אם קבע כי התנאים, כולם או חלקם, נועדו להגן על המבקש או על הילד.

העולה מן האמור בחוק, שאם התקיימו הוראות דלעיל של סעיף 5 א (ב) ס"ק 1 - 3 לחוק יחסי ממון בין בני זוג (התשל"ג – 1973), אזי יכול בית הדין לקצר את המועד הקבוע לצורך איזון משאבים, גם אם לא התקיימו התנאים האמורים בסעיף 5 א (א) ס"ק 1 – 2 לחוק, דהיינו, אף אם לא חלפה שנה מיום שנפתח הליך להתרת נישואין, או תביעה לחלוקת רכוש, לרבות תביעה לפירוק שיתוף במקרקעין המשותפים וכו', ואף אם בני הזוג לא חיים בנפרד, אף תחת קורת גג אחת, במשך תקופה מצטברת של תשעה חודשים לפחות מתוך תקופה רצופה של שנה. לאמור, אם התקיימו תנאי סעיף 5 א (ב), ס"ק 1-3 לחוק יחסי ממון בין בני זוג, אין צורך בתנאים הנ"ל בסעיף 5 א (א).

במקרה שלפנינו הוגש כתב אישום כנגד הבעל, בגין אלימות כנגד האישה והבנות, וכן ניתן צו למניעת הטרדה מאיימת. כלומר, התקיימו תנאי סעיף 5 א (ב) (1), וסעיף 5 א (ב) (2) לחוק יחסי ממון. לפי כתב האישום שהגישה מדינת ישראל כנגד הבעל, בתאריך כ"ה בשבט תש"ע (9.2.2010), ולפיו, בתאריך ד' בשבט תש"ע (19.1.2010) הוא לפת את גרונה של האישה והחל לחנוק אותה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בנותיה נחלצו לעזרתה, ואז תקף את אחת הבנות. בנוסף לכתב האישום, הגישה המדינה כנגד המבקש בקשה למעצר עד תום ההליכים, ללמדך עד כמה חמורה הייתה עבירת התקיפה לפי כתב האישום.

בתאריך ה' בשבט תש"ע (20.1.2010) ניתן כנגד הבעל על ידי ביהמ"ש לענייני משפחה צו למניעת הטרדה מאיימת, ובהיות הבעל בבי"ח פסיכיאטרי, אף שהדיון נקבע למעמד שני הצדדים, בהסכמת בא כוח הבעל ובהעדר הבעל, הוארך הצו בתאריך י"א בשבט תש"ע (26.1.10), לשה חדשים, קרי עד לתאריך ט"ו באב תש"ע (26.7.2010).

אמנם בתאריך כ"ה באייר תש"ע (9.5.2010) פנתה האישה בקשה לבטול צו ההגנה, בטענה שהיא רוצה לנסות שלום בית.

האם פנייתה לבטול צו ההגנה, וחזרת הבעל לבית הצדדים (עד לשנת 2014), הינה סיבה לקבוע כי במועד הקרע הנ"ל לא נקרעו יחסי הצדדים בקרע של קיימא?

לדעת בית הדין אין בבקשת האישה, כדי לבטל את האמור לעיל לעניין מועד הקרע.

הרצון לנסות שלום בית, אינו מבטל את עובדת הגשת כתב האישום ואת צו ההגנה שניתן. גם חזרת הבעל להתגורר בבית אינה משנה את הקביעה דלעיל, וזאת לאור התרשמותנו, שהניסיון לשלום הבית לא צלח ולו במקצת.

על מנת שבית הדין יקבע שאין משמעות לכתב האישום ולצו ההגנה, לעניין מועד הקרע, מחמת החזרה לשלום בית, צריך בית הדין להתרשם שאכן הצדדים חזרו לחיים רגילים, לחיי שלום ושלווה, חיים המאופיינים בשיתוף כלכלי ובאמון, למשך תקופה משמעותית, כדי שנאמר שהקרע הראשון חלף והלך מן העולם, ואף שלאחר זמן שוב נמצאים חיי הנישואין במשבר, הרי "פנים חדשות באו לכאן".

אולם בית הדין מתרשם, שאף שהיה ניסיון לחזרה לשלום בית, ואף שהצדדים התגוררו במשך שלוש עד ארבע שנים תחת קורת גג אחת, האיבה, האימה והחשדות (האישיים והכלכליים), המשיכו כבעבר. נראה שהחיים תחת קורת גג אחת, היו ניסיון לשמור על "טובת הילדים", שהיו אז קטינים, אך חיי הזוגיות המשיכו לגלוש באותו מדרון בו היו בתחילת שנת 2010 ואפשר להגדיר את מצב היחסים בין הצדדים בתקופה זו כ"קרעין שאינן מתאחזות".

גם כיום, כשמונה שנים מהאירועים הנ"ל, הצדדים מציינים בכל הזדמנות, כל אחד מזווית מבטו, את ינואר 2010, כנקודת מפנה ביחסים ביניהם.

איש מהם לא הזכיר שהחל משחרור הבעל ממעצר או מבית החולים ועד לשנת 2013/2014, התנהלו חיי הנישואין על מי מנוחות, באהבה, אחווה, שלום ורעות. ברקע היו כל העת טענות האישה בדבר מצבו הנפשי של הבעל, אירוע האלימות, וכן טענות וחשדות הבעל כנגד האישה. קרע זה בא "בהמשך ובשיטה אחת" עם קודמו ואינו "קריעה אחרינא".

כאמור, היה אמנם ניסיון לחזור לגור תחת קורת גג אחת, אולם בית הדין מתרשם שלא היה כל שלום בית בין הצדדים, בוודאי שלא במשך תקופה משמעותית. היה ניסיון לטיפול אצל ד"ר גולדשמידט, פסיכולוג מירושלים, אולם בית הדין מתרשם שגם טיפול זה לא צלח ולו במקצת.

יתירה מכך, בית הדין מתרשם שהניסיון, לפחות מצדו של הבעל, לווה ביעוץ משפטי, ובהקלטות של השיחות בין הצדדים לד"ר גולדשמידט ומשכך אי אפשר להגדירו כניסיון כן ואמתי. אם באים ליעוץ זוגי ב"ידיים נקיות", עם כוונות טובות, לא צריכים להקליט את מהלך

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הייעוץ, ולהפוך את הייעוץ ל"עיר מקלט", ודי למבין. דבר הלמד ומלמד מענינו, שהייעוץ היה "תחנת מעבר" להליך המשפטי, הן בעניין צו ההרחקה והן בעניין הרכוש.

במוסגר נציין שהצדדים ניסו באותה תקופה לבטח את עתידם הכלכלי ורכושם, כל אחד מאימת הצד השני, ראה למשל פרוטוקול הדיון מיום כ"א באייר תשע"ח (6.5.18), שורה 14 ולהלן, בו אומר הבעל:

"שלושת האחים שלי אמרו לי תעשה צוואה כדי שהיא לא תתלבש לך על הכסף בשנת 2010. הלכתי לאינדורסקי ועשיתי צוואה ושם אני רשמתי בשנת 2012/3 שאני נותן את כל רכושי לשלושת ילדיי, והיא שאלה אותי למה אותי לא כתבת? אמרתי לה שאת מנהלת את העסק ואת תסתדרי ואת הירושה נתתי לילדים. מה עשיתי רע בזה?".

גם אם נקבל את עמדת הבעל, כי אכן רצה הוא בשלום בית, וכי האישה היא זו שלא רצתה כלל בשלום בית, כפי שכותב בין השאר בתגובה לסיכומים (סעיפים 14-15), שכל רצון האישה היה להחתימו שאין לו חלק בעסק הבגדים: "כיום יודע התובע כי לא הייתה לה כוונה לשלום בית, וכי כל שרצתה היה להחתימו על ויתורים רכושיים". גם לשיטתו של הבעל לא היה שלום בית כלל, יהיה הטעם אשר יהיה. אולי ניסיון להציג שלום בית, כאשר, לדבריו, רצון האישה היה להחתימו את הבעל על מסמך שאין לו חלק בעסקי הבגדים. מכאן יש ללמוד, גם לשיטת הבעל, שהקרע לא התאחה לעולם, ו"שלום הבית" והחיים המשותפים תחת אותה קורת גג היו אמצעי להשגת מטרות כלכליות, ולא איחוי הקרעים. משכך ניתן לקבוע בצורה ברורה כי מועד הקרע המקורי שהחל בינואר 2010, נמשך ולא פסק.

כך או כך, גם כיום הבעל מציין את שנת 2010 כ"שנת המפנה", שממנה החלה הירידה, שהוציאה אותו משיווי משקלו. בדיון שהתקיים בתאריך כ"א באייר תשע"ח (6.5.18), היינו עדים לכך שהבעל כל העת מטיח כנגד האישה אשמות של בגידה וכו', וכמעט שלא ניתן היה להתייחס באותו דיון לעניין הרכוש, כאשר כל שאלה וכל תשובה של הבעל סבבה על צירה של טענה זו. מאחר שטענות חמורות אלו על אירועים שהיו בשנת 2010 נטענות כיום בתוקף על ידי הבעל, איך ניתן לומר שבין הצדדים התקיים בינתיים שלום בית?

לאמור, נכון יהיה לקבוע כי מועד הקרע לעניין איזון המשאבים, הוא חודש ינואר שנת 2010, עת הוגש כתב אישום כנגד הבעל, על תקיפה שהייתה ביום ד' בשבט תש"ע (19.1.2010), וקדם לו צו ההגנה, כנ"ל.

העסק נוהל החל מתחילת 2010 באמצעות חשבון שע"ש האישה בלבד

הקביעה הנ"ל לחלוק את שווי הנכסים שהיו קיימים בשנת 2010 ולפי שווים בשנת 2010 אינה רק מכוח סעיף 5 לחוק יחסי ממון בין בני זוג (התשל"ג – 1972), כמבואר לעיל, אלא אף מתוקף סמכותנו לפי סעיף 8 (3), וסעיף 8 (4) לחוק הנ"ל, וזה לשון החוק בסעיף הרלוונטי:

8. ראה בית המשפט או בית הדין נסיבות מיוחדות המצדיקות זאת, רשאי הוא, לבקשת אחד מבני הזוג – אם לא נפסק בדבר יחסי הממון בפסק דין להתרת נישואין – לעשות אחת או יותר מאלה במסגרת איזון המשאבים:

[...]

(3) לקבוע שאיזון שווי הנכסים, כולם או מקצתם, לא יהיה לפי שוויים במועד איזון המשאבים, אלא לפי שוויים במועד מוקדם יותר שיקבע;

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

(4) לקבוע שאיזון המשאבים לא יתייחס לנכסים שהיו לבני הזוג במועד איזון המשאבים אלא לנכסים שהיו להם במועד מוקדם יותר שיקבע.

הצדדים החלו לנהוג בהפרדות רכושית בפועל ביחס לעסק. העברת העסק על שמה של האישה, כולל חשבון הבנק והזכויות והחובות של העסק, כאשר האישה היא העובדת בעסק והעסק נקרא על שמה, לא היה אירוע בעל משמעות כלכלית בלבד. הוא נבע כתוצאה מהקרע בין בני הזוג שתואר לעיל, קרע שנגרם, לדברי האישה, בשל אלימות הבעל, ולדברי הבעל עקב התנהגות לא נאותה של האישה כנ"ל. כך או כך, פתיחת חשבון הבנק הנפרד לעסק, והגבלת החשבון המשותף כמפורט לעיל, מלמדת שלפחות ביחס לעסקיהם, הצדדים נהגו החל מאותו משבר בהפרדות רכושית. הוסף לכך כי באותה תקופה חל שינוי וירידה בעסקי הבעל, כאשר בפועל הבעל היה לפני משפט בגין אלימות, צו למניעת הטרדה מאיימת, מכאן שחשבון הבנק הנפרד שע"ש האישה, ממנו נוהל העסק, לא היה צעד שנבע משיקולים כלכליים ועסקיים גרידא אלא מכוונת הצדדים לנהוג במשטר של הפרדה רכושית, לפחות בכל הקשור לעסקיהם, על רקע הקרע שביחסים בין בני הזוג. אין זה משנה מי היוזם לאותה הפרדה, ואם הייתה הסכמה של שני הצדדים להפרדה זו בכל מקרה ההפרדה הייתה קיימת והייתה ידועה לבעל. אין ספק שהבעל ידע שנעשתה הפרדה רכושית, שהרי בהוראת האישה הוגבלו החשבונות המשותפים, כשבמסגרת ההגבלות שבקש בא כוח האישה, כגון הגבלת השיקים וחוסר אפשרות לבצע העברות לחשבונות אחרים, לא ניתן לנהל עסק באמצעות חשבון זה. מכאן שהחשבון הנפרד שפתחה האישה לעסק, בידיעת הבעל, גם אם נקבל את טענתו שלא היה זה בהסכמתו, כמוה כהכרזה על הפרדות רכושית בכל הקשור לעסק.

הוכחה ברורה לכך שהחל ממועד המשבר בתחילת 2010, הייתה מחלוקת בין הצדדים למי שייך העסק, ניתן ללמוד מכתב התביעה שהגיש בא כוח הבעל באפריל 2016, וכן נאמר שם בסעיפים 8 - 9:

"בשנת 2010 חל משבר בנישואי הצדדים, ועל מנת שלא לפגוע שלא לצורך בכבודה של הנתבעת ובכבודם של ילדיו, לא תפורט הסיבה [...] חשוב לציין כי עד לסכסוך שבין הצדדים היה ברור לשניהם כי החנות שייכת לשניהם, והנתבעת הודתה בכך במספר הזדמנויות."

לדברי בא כוח הבעל, עד לסכסוך בינואר 2010, שני בני הזוג ראו בחנות הבגדים עסק משותף, ניתן לדייק מדבריו, שמאותה שעה האישה כבר לא ראתה את העסק כשותף, וזו גם הייתה הסיבה לפתיחת חשבון הבנק הנפרד. לאמור, פתיחת חשבון הבנק הנפרד הינה פועל יוצא ממה שסבורה הייתה האישה, שהעסק שייך רק לה, לטוב ולרע.

יש לציין שבשלב מסוים (כנראה במהלך 2010, לא ברור תאריך מדויק), גם הבעל פתח חשבון נפרד. וכך אמר הבעל בפני בית הדין (פרוטוקול הדיון מיום ח' באייר תשע"ז (4.5.17), שורה 59 ולהלן):

"הייתה השקעה של כסף. היא לא רצתה להשתתף. לאחר מכן מכרתי את האוטו. אז אמרתי לעצמי אם היא רק שותפה ברווחים אז אני פותח חשבון נפרד. היא פתחה חשבון נפרד הרבה לפני. זה הסכום של 102 אלף ש"ח. אין לי גרוש לעצמי."

לאמור, הבעל ידע על פתיחת חשבון הבנק הפרטי שעל שם האישה, דרכו ניהלה את העסק, ואף הוא, אמנם לאחר זמן, פתח חשבון נפרד. הדברים שאומר הבעל: "אז אמרתי לעצמי אם היא רק שותפה ברווחים אז אני פותח חשבון נפרד. היא פתחה חשבון נפרד הרבה לפני", זו בדיוק

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הפרדות רכושית. גם אם בשעת פתיחת חשבון הבנק לא הסכים למהלך האישה, הרי שבכך שפתח חשבון בנק פרטי משלו, הביע הסכמה בדיעבד להיפרדות הרכושית.

נחזור ונאמר, לא כל פתיחת חשבון בנק נפרד על ידי אחד מבני הזוג או שניהם, מהווה היפרדות רכושית. אולם כאשר חשבון הבנק הנפרד נפתח כתוצאה מקרע בין בני הזוג, בין אם טענת הבעל ובין אם טענת האישה, הדבר מהווה היפרדות באופן שניתן לקבוע כי ממועד זה אין הצדדים מנהלים עסק משותף, וכי השיתוף העסקי בין הצדדים הסתיים.

המלאי נכון ליום 31.12.2009

לאמור לעיל הבעל שותף בעסק הבגדים עד לתחילת שנת 2010. על פי בקשת בית הדין קיבלנו ממשרד רו"ח וירזובינסקי את דוחות העסק, [... תיק מס' ...], דו"ח הכנסות והוצאות לשנה שהסתיימה ביום 31.12.2009.

"מלאי הסגירה" באותו מועד הינו 515,256 ש"ח. לאמור – מחצית המלאי, חלקו של הבעל, הינו 257,628 ש"ח.

הואיל ומועד הקרע שנקבע על ידי בית הדין הוא אירוע האלימות שהיה בתאריך ד' בשבט תש"ע (19.1.2010), ותאריך זה הוא סמוך ונראה ממש לתאריך בו הייתה ספירת מלאי, ואין בידינו נתונים ממש ליום הקרע, הרי שהנתון הנ"ל נכון לצורך קביעת המלאי במועד הקרע.

בית הדין דוחה את טענת האישה, שאין זה המלאי האמתי של העסק, והיא הגדילה את המלאי בצורה חריגה בעצת רואה החשבון, וכמו כן דוחה בית הדין את טענת הבעל – שאין זה המלאי האמתי והיה מלאי נוסף של סחורה שלא הוצהר עליו. דברים אלה הם טענות בעלמא, שאינם מגובים בשום בדל ראיה, ואין לנו להתייחס אלא לרישומים הרשמיים כפי שנכתב בדו"ח הנ"ל. [בניגוד לעסק הבעל, שכנראה תפקד ללא רישומים מסודרים, וראה להלן בפרק העוסק בעסק הבעל].

טענת הבעל כי האישה העלימה 60,000 דולר מהעסק – לא הוכחה כלל, ודאי לא ביחס למועד השיתוף (עד לתחילת 2010), וטענה זו נדחת.

למעלה מן הצורך נתייחס לטענת הבעל, בה הוא מביא ראיה להיות עסק הבגדים משותף, מדברים שאמרה האישה לד"ר גולדשמידט בשיחת יעוץ, במהלך 2010.

דברים אלה נאמרו תוך כדי שיחה ולא בדרך הודאה, ובהתאם לכללי ההלכה, עיין שולחן ערוך חושן משפט סימן פא, אין לראות בכך הודאה המחייבת, ויתכן שנאמרו על דרך השטאה או השבעה, ובמקרה שלפנינו יתכן והדברים נאמרו מתוך רצון טוב של האישה לנסות שלום בית. (אך אף אם היו הדברים נאמרים בדרך הודאה גמורה, הנה בעניין זה קיימת מחלוקת בראשונים, אם מהני הודאה בפני עד אחד, ראה שולחן ערוך חושן משפט סימן פא סעיף י, ובש"ך ס"ק כב, שיכול המוחזק לטעון טענת קים לי כבעל המאור, עיי"ש, ואכמ"ל). אולם כאמור בית הדין סבור שהצדדים שותפים בעסק עד לתחילת שנת 2010, כך שהדיון בעניין מתייתר.

לצד הקביעה על גובה חלקו של הבעל בעסק האישה, מוצא בית הדין לציין כי בשלב זה אין הבעל יכול לגבות חלק זה ("לא מקרע קרענין ליה ולא אגבווי מגבינן ביה"), שהרי בנדון שלפנינו יש לאישה זכות במחצית שווי עסק הבעל, נכון לינואר 2010, וכפי שיובהר להלן, על כן יש להמתין להחלטת בית הדין בעניין שווי עסק הבעל, ראה להלן.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מעשי ידיה מעבודות שאינן עבודות בית

האמור לעיל הוא בהתאם לחוק יחסי ממון, כאשר הבעל ביקש שבית הדין ייתן לו את חלקו בהתאם לחוק. בנדון שלפנינו הייתה אמנם השקעה ראשונית (של 30,000 דולר) מכסף משותף, אולם בית הדין סבור שהריווחים ככלל באו מעבודת האישה. טענת הבעל על היותו מעורב בעסק, ראה פרוטוקול הדיון מיום כ"א באייר תשע"ח (6.5.18), שורה 170-156, ובכך מעורבות זו לא נראית משמעותית. כך גם מדברי האישה (ראה פרוטוקול הדיון מיום כ"ז בסיון תשע"ח (10.6.18), שורות 37-46), לעניין רכישת המלאי הראשון, אין בהם כדי ליצור פעילות ממש של הבעל בעסק האישה. לכן דעת בית הדין שהריווחים באו מעבודת האישה, ולמעט ההשקעה הראשונית המשותפת, האישה היא זו שבעבודתה ובעמלה הביאה את ריווחי העסק.

נראה שעל פי ההלכה אין להוציא מהאישה כספים שבאו מכוח עבודות שאינן עבודות בית, וככל שהיה נידון אם אפשר להוציא מידה כספים אלה, יכולה לטעון טענת קים לי כסוברים שאין מעשי ידי אישה לבעלה מעבודות חוץ.

יובהר, כי המושג "עבודות חוץ" אין הכוונה בהכרח לעבודות שפזיזת נעשות מחוץ לבית. המשנה בכתובות (נט:) מונה מספר מלאכות שבהם חייבת האישה לעסוק במסגרת חיובי האישות ההדדיים, ואין הבעל יכול לכפות אותה לעשות מלאכות אחרות. אותם מלאכות אחרות מוגדרות כ"עבודות חוץ", ואם כן העיסוק במכירת בגדים, אף שהמכירה נעשית בתוך הבית, הואיל ואין עיסוק זה בכלל החיובים של האישה, הרי הוא מוגדר כ"עבודות חוץ".

מהרי"ט בתשובה (חלק ב חלק חושן משפט סימן סז) הסתפק בנשים העוסקות במסחר ומכלכלות את בעליהן, האם נאמר שאישה כזאת אין לבעלה זכות בכל אשר עשתה חיל, מאחר שבפועל הבעל אינו מעלה לה מזונות אלא היא מכלכלת את בעלה ואת בניה ואת כל אשר אתה בבית, ועל כן אין הבעל זוכה במעשי ידיה בסתם, ואינה צריכה לפרש ולומר "איני ניזונת ואיני עושה", דכל שאין הבעל זנה, במה זכה במעשה ידיה.

והביא מהרי"ט ראייה מדברי הרמב"ן שהביא הר"ן הכתובות (נה, ב בעמודי הרי"ף), שאם לא נתן לאשתו מזונות ועשתה ואכלה, אף שהותירה, אין לבעלה עליה כלום, דכל היכא דאיהו לא יהיב לה מזונות, אינה צריכה להתנות בפירוש ולומר "איני ניזונת ואיני עושה", אלא זכתה במעשה ידיה אפילו דרך שתיקה. והוסיף מהרי"ט דאין לחלק בין כשהבעל הוא הגורם, שלא רצה לתת לה מזונות, למציאות שהאישה עובדת ומתפרנסת והיא הגורמת שלא היה לאישה צורך בקבלת מזונות מהבעל. דהנידון ברמב"ן לא משום שהוא לא רצה לתת לה מזונות, דהא בשהתה ולא תבעה מיירי התם, ולשון "דכל היכא דאיהו לא יהיב לה לשעתה", משמע אפילו לא תבעתו. וכן דברי המשנה, דאם אינו נותן לה מעה כסף לצרכיה מותר מעשה ידיה שלה, מיירי אפילו לא תבעתו. הרי דכל היכא דלא נתן לה, זכתה במותר מעשה ידיה. אך הוסיף מהרי"ט, וזה לשונו:

"אלא שאפשר לומר דנשים אלו שתחלת שמושן במלאכה זו, עדיין הבעל טורח במזונות, וכשהיא מרווחת ונותנה בעין יפה ונותנת יציאות הבית, כל שלא אמרה איני נזונת וכו', הרי יש לה ממה שתפרנס הבית ממה שהרויח כבר, ומדידיה קאכלה ומדידיה שתתה, וכל מה שהיתה הולכת ומשתכרת, קמא קמא בטיל לגבי בעל. אי נמי, אפשר לומר דכיון דאיכא ריוח ביתא מסתמא ויתרה, כדאמרין (כתובות סט, א), במי שמת והניח ב' בנות וקדמה ראשונה ונטלה עישור נכסים ולא הספיקה שניה לגבות עד שמת הבן, א"ר יוחנן שניה ויתרה וחולקות בשוה, ומסיק דטעמא דר"י משום ריוח ביתא ...".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וטעם ראשון לחלק כתב מהרי"ט, דכיון שכל אותם שנים הבעל פרנס, יש לאישה מזונות מהשתכרות העבר של הבעל, וממילא אוכלת משלו. ולפי זה אם הבעל עובד ומרוויח ומפרנס את הבית, הרי האישה ניזונת ממנו, וכל שלא אמרה איני ניזונת ואיני עושה, מעשה ידיה שלו. (ועיין חזו"א, אבן העזר סימן ע אות ו שכתב: "ובעיקר הדין נראה דכל שהתחילה במלאכתה בשעה שכבר אכלה משל בעלה, כל מה שעשתה הוי דבעלה, בין שהוא העדפה בין שהוא מציאה, ממילא כשניזונת אחר כך מאותו ריוח הוי כניזונת משל בעלה וכן לעולם. וגם מעה כסף הוי כנותן בכל שעה כיון שנותן לה כל צרכיה [...] ואין מהרי"ט תחת ידי לעיין בו").

ומה שכתב בטעם השני משום ריווח ביתא, לכאורה שם כיון שקיבלה ירושה גדולה, מחצית מעיזבון האב, שלא טרחה ולא עמלה בו, ממילא ויתרה על עישור נכסים. אולם כאן מה שיש תוספת בבית הוא מטרחתה ומעמלה, ומהיכי תיתי שתמחול עליהם לבעלה, ואינו דומה לכאורה לבת יורשת ולא הספיקה לגבות עישור נכסים. ומכל מקום מדברי מהרי"ט עולה שאם הבעל מפרנס, או פרנס בעבר ויש עדיין פרנסה מכוח העבר, כל שלא אמרה איני ניזונת, מעשה ידיה של הבעל. (והראו לי שכן הקשה בספר בד קדש, לרבי ברכה דאנון, אישות יב, ד).

ובמשנה למלך (אישות כא, א) הביא דברי מהרי"ט, וכתב דדבריו קשים, דמדברי הראב"ד (המובאים בטור אבן העזר סימן צה) באלמנה שהשביחה הקרקע של היתומים, דאף על פי שהיא ניזונת מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלהם, השבח לעצמה, שלא אמרו מעשה ידיה שלהם אלא במעשה ידיה הקבועים, כגון טווה או אורגת, אבל לא במלאכה אחרת שאין דרכה בכך, כיון שאינו יכול לשנותה לאותה מלאכה, ולכן מה שעשתה - לעצמה. אמנם דעת הרשב"ם המובאת בטור, דהשבח של יורשים, כמו מעשה ידיה. וכתב המשנה למלך, דאין לומר שבאשת איש אף אם אין השבח כמעשה ידיה, מכל מקום לא גרע ממציאה שהיא לבעלה, ודברי הראב"ד הם רק באלמנה ולא באשת איש, דגבי מציאת האישה עצמה פליגי רבוותא אם אינה ניזונת, אם מציאתה לעצמה, דדעת הרמ"ה דמציאתה לעצמה והרא"ש חלק עליו, וכמו שכתב בטור אבן העזר סימן פד. אם כן לרמ"ה דס"ל דאין זה בכלל מעשה ידיה כיון שאין הבעל זנה, ממילא מציאתה לעצמה, ואין להוציא ממנה.

והבית יוסף בטור אבן העזר סוף סימן צה הביא תשובת הרשב"א באישה שהתעסקה בנכסים סתם, והיה פשוט בעיני השואלים דכל מה שהרויחה בריבית יהיה ליורשים, דמעשה ידיה שלהם אלא אם כן אמרה בפירוש שאינה רוצה ליזון משלהם. והשיב הרשב"א:

"ואני אומר מי יוכל לדין עם שתקיף ממנו, ומי ישיב את האריות, אבל אם לדין יש תשובה, שהרי האישה אינה חייבת לטרוח לסתור ולבנות לעקור ולנטוע ולא להתעסק בריבית אלא לעשות בצמר, ואם רוצה הבעל לשנותה למלאכה אחרת אינו רשאי, שאינה אצלו כעבדים, אי נמי כפועלים שאמר להם עשו עמי מלאכה היום ולפיכך מציאתן לבעל הבית. מה שאין כן במציאת האישה, דמן הדין מציאתה לעצמה אלא שתקנו שתהא לבעל משום איבה וכדאיתא בירושלמי בפרק מציאת האישה (ה"א), וכיון שכן אם ניזונת משל יתומים, אם השביחה או הרוויחה במעות, למה אנו דנין שבח וריווח זה כמעשה ידיה להיות ליתומים? אלא מן הדין הייתי אומר שכל שהרוויחה לעצמה, ומשלמת ליתומים כמו שנתבטלה ממעשה ידיה כפועל ששכרו בעל הבית לעבוד עמו שמציאתו לעצמו ומשלם אגר בטלה לבעל הבית. ואפשר שהאישה אינה משלמת אפילו אגר בטלה, שכל שהיא עושה אמרינן שמעשה ידיה לבעל, אי נמי שכופה לעשות, אבל אם נתבטלה ולא עשתה אינה חייבת לשלם, וכדמוכחא שמעתא בפרק ב' דיני גזילות במי שהלך בעלה למדינת הים שפוסקין לה מזונות ואין מחשבין עמה מעשה ידיה".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מבואר ברשב"א שמה שעשתה האלמנה והרוויחה, ריווח זה דינו כמציאה, ולפי זה באישה הרי זה לבעלה. רק אם לא עשתה אמרינן שאינה צריכה לשלם דמי בטלה, וכמו בהלך בעלה למדינת הים, דפוסקין לה מזונות ואין מחשבינן מעשה ידיה. דבעל יכול רק לכוף את אשתו לשעות מלאכה, אבל כשאינה עושה, אינה משלמת מה שהתבטלה. ומכל מקום נראה מדבריו דיש חילוק בזה בין אישה לאלמנה, כמו שחלוקים בדין מציאה. ועיין בבית מאיר סימן פ ס"ק א מה שכתב בזה.

גם יש לדון בכל מלאכות שמחוץ לבית, אם דינן כהעדפה שעל ידי הדחק, והחלקת מחוקק והבית שמואל (פ, ב) כתבו דמידי ספיקא לא נפקא, אם מעשה ידיה שעל ידי הדחק לה או לבעלה, וכדעת הב"ח ריש סימן פ, ועל כן יכולה האישה המוחזקת לומר קים לי שהם שלי.

ונחלקו בעניין זה בפסקי דין רבניים.

עייין בפד"ר חלק א' (עמוד 90 ולהלן), מהגר"א גולדשמידט, שאין להוציא מידה מעשה ידיה. (ועיין בספרו עזר המשפט סימן יט). הגר"א גולדשמידט זצ"ל הביא מתשובת מהר"ם מינץ (סימן ז), וזה לשונו:

"ואין לומר דמה שטענה על הצעיף שקנתה מבעלה משכר שעבודה [...] ואם כן אותן מעות כבר היו שלו, הא ליתא, דכל מה שהאישה מרויחה בשכר שיעבודה הוא שלה, ואינה צריכה לתת לבעלה אותה העדפה [...] והאי עובדא דידן דמרת ורומט משועבדת לאחרים בעבודה קשה, ויש לה העדפה משיעבודה, נראה דנקרא העדפה על ידי הדחק".

מבואר ממהר"ם מינץ שכל מלאכת שיעבוד שאישה עובדת אצל אחרים, יש לזה דין העדפה על ידי הדחק, אף שלא עבדה כמה מלאכות ביחד או בלילה: "ומכיון דהוי כהעדפה על ידי הדחק, אין להוציא מידי האישה". ועיין שם מה שהביא דבמקרים מסוימים, מלאכות שמחוץ לבית עדיפי מהעדפה שעל ידי הדחק, עיין שם.

אמנם בפד"ר חלק ז' (עמוד 290 ולהלן), שכל שהם באים במקום מעשה ידיה שהייתה חייבת לעשות בבית, כגון טוחנת ואופה וכו', הרי זה בכלל מעשה ידיה. וכן כתב הגר"ש ישראל (עיין משפטיק ליעקב ח"א בסופו) שהיום שלא עושות בצמר, וגם מלאכות הבית האחרות קלות הן, וכולן לומדות לעסוק במלאכות שמחוץ לבית, הרי מעשה ידיה ממלאכות אלה הם תחת מזונותיה.

והגר"ש וואזנר (בשכט הלוי חלק ב' סימן קיח), הביא את דברי הים של שלמה (ב"ק ח, כט) שמדבריו מבואר שגם העובדת ומפרנסת את בעלה, מעשה ידיה שלו, וזה לשונו:

"ודע דמסוף דברי המהרש"ל שהבאתי שכתב שגם באישה שמחיה את בעלה מסתמא מרשה לה, מוכח להדיא דדעת המהרש"ל דגם באישה כה"ג אמרינן מה שקנתה אישה קנה בעלה, וכאשר הביא גם בבאר היטב אבן העזר סימן פ סק"א בשם תשובת מהרי"ט ח"ב סי' ס"ז. ובמשנה למלך מהלכות אישות הניח הדין בצ"ע וכתב דיכולה לומר קים לי. ועיין שם בפתחי תשובה סימן פ' בזה. ולא ראו דברי מהרש"ל בזה, על כל פנים דעת עמודי עולם המהרש"ל ומהרי"ט דהבעל זכה, ואם כן כשנותנת צדקה והבעל מוחה, אסור לקבל ממנה".

ולכאורה את דברי הים של שלמה נראה לפרש בדרך אחרת, והיינו שהאישה עוסקת בממונו של הבעל, אמנם את הריווחים מהממון היא עושה בפעולתה, אבל גוף קרן הממון הוא של הבעל. הים של שלמה דן לעניין חיוב הבעל להחזיר מה שלוותה אישה הנושאת ונותנת בתוך הבית. הים של שלמה הביא את דברי מהרי"ק דבדבר מועט, כדרך שהאישה רגילה לישא וליתן, להוציא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הוצאות לענייני הבית ולצורכה, בזה ס"ל לראב"ן וראב"ה דחייב לשלם, דאם לא כן לא תוכל לקנות צורכי הבית מן השוק, וחשו חכמים לזה שהנשים נושאות ונותנות בביתן, דאנן סהדי ששלוחות הבעל נינהו, מה שאין כן בסך שאין דרך הנשים להתעסק. ושם בסוף דבריו כתב:

"אבל היכא דנושאות ונותנות בבית, דהוה כאילו מינו אותם הבעל שלוחים, כו"ע מודו דמזמינים אותה, ומשביעים אותה, במידי דדרכה להשתדל בה. הילכך עכשיו כל הנשים בסך מועט מחייבין הבעל בעבורה, אם היא חייבת בדין, משום תקנת השוק. והכל לפי ראות עיני הדיין. כי לפעמים נמצאו נשים אשת חיל שמחיות בעליהן, וכל ממון בעל בידיה. פשיטא שאפילו דבר גדול מוכרח הבעל לשלם, הכל לפי העניין, ומנהג המקום, וחכמת עיני הדיין".

הנה הים של שלמה מיירי ב"נשים אשת חיל שמחיות בעליהן, וכל ממון בעל בידיה", ואם כן מדובר באישה הנושאת ונותנת בממון הבעל, וזה חלק מהנשיאה והנתינה בענייני הבית, והריוח הוא מממון הבעל, ואף שהוא בטרחתה, בזה יש לומר אומדן דעת שהבעל נתן את ממונו לאישה שתישא ותיתן בו, והריווחים יהיו לו. מה שאין כן באישה העוסקת כשכירה או כעצמאית בממון שלה, לא מוכח מהים של שלמה שמעשה ידיה יהיו שלו. דהים של שלמה מיירי שהבעל נותן לה כל ממונו, והכל לפי העניין, וממילא גם יש לה הכוח ללוות ולתת צדקה, דכל הממון, הקרן והריווחים שלו, ואינו דומה לשכירה שעובדת, ואין מזה ראייה. ומזה לכאורה סרה תמיהת השבט הלוי מדוע לא הביאו האחרונים ראייה מהים של שלמה שמעשה ידיה שלו גם מעבודות שמחוץ לבית.

ומכל מקום כל הנ"ל הוא לעיקר הדין, אולם לעניין הלכה יכולה לטעון טענת קים לי כסוברים שכל מעשה ידי האישה מעבודות חוץ שייכות לאישה.

דברים אלה אמורים לעניין רווחי האישה מהעסק, עד לינואר 2010. החל מינואר 2010, שהבעל הפסיק לפרנס את הבית, ולדבריו החל מאותו מועד כמעט ולא עשה עסקאות (ראה להלן), ודאי שהאישה לא קבלה מזונות מהבעל, ומעשי ידיה שלה.

מנגד יש להבהיר, כי בהתאם להלכה אין לאישה שותפות בעסקי הבעל.

כשאינה ניזונת מבעלה

בין הצדדים יש מחלוקת אם האישה אמרה בפועל איני ניזונת ואיני עושה. האישה טוענת כי כשעברו לדירה ברח' ב' (בשנת 2004), היא אמרה לבעל "איני ניזונת ואיני עושה" (ראה פרוטוקול הדיון מיום ח' באייר תשע"ז (4.5.17), שורה 104 ולהלן). הבעל הכחיש, אולם מדבריו נראה כי היה שלב מסוים שאמרה לו, אך לא בשלב של המעבר לדירה ברח' ב' (ראה שורה 106-108 לפרוטוקול). ראה גם פרוטוקול הדיון מיום כ"ז בסיון תשע"ח (10.6.18) שורה 113. גם תשובת הבעל, לשאלת האישה, אם שאל את הגרמ"מ שפרן שליט"א על משמעות אמירת האישה איני ניזונת ואיני עושה, עונה הבעל: "לא זכור לי" (פרוטוקול מיום כ"א באייר תשע"ח (6.5.18) שורה 8-9).

לגופם של דברים, נראה שאישה המרוויחה מעסק, בדרך כלל אינה נוטלת מזונות מהבעל, שהרי יש לה כספים ממה שהרוויחה, משכך למזונותיה עצמה, אינה צריכה למזונות מהבעל, ואף אם לא אמרה במפורש "איני ניזונת ואיני עושה", אין מעשה ידיה לבעלה, כאשר מתנהלים בצורה זו בשתיקה, שהיא נוטלת מזונותיה ממעשה ידיה, ראה משפטיך ליעקב חלק ז סימן ב. כאמור לעיל, הדברים אמורים עד לינואר 2010. החל מאותו מועד, שלדברי הבעל חלה ירידה משמעותית בעיסוקיו, ודאי שלא קבלה מזונות מהבעל, ומעשה ידיה שלה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ולא חשנו להאריך, כיון שלמעשה מבחינת ההלכה יכולה לטעון קים לי כפוסקים שמעשה ידיה מעבודות חוץ, שייכות לה. אולם מאחר והצדדים טענו את טענותיהם בהתאם לחוק יחסי ממון, שבהם יש הן לבעל זכות בעסק האישה (עד לשנת 2010), והן לאישה זכות בעסק הבעל (כנ"ל), לא נצרכנו אלא להאיר.

עסק התיווך של הבעל

אין מחלוקת שלבעל היה עסק של תיווך. כאמור לעיל, המועד הקובע הוא תחילת שנת 2010. ועד לאותה תקופה, הבעל עסק בתיווך, ואף התפרנס היטב מעסק זה. כך אומר הבעל בפרוטוקול הדיון מיום כ"א באייר תשע"ח (6.5.18) שורה 239-241):

האישה: עד איזה שנה התעסקת בתיווך?

הבעל: התעסקתי בזה רוב חיי, עד 2010 בערך הייתי עובד ואז ירד העסק, עד לפני שנה עשיתי עסקה אחרונה. ניסיתי לעשות עסקים, לא הצלחתי.

ובפרוטוקול הדיון ח' באייר תשע"ז (4.5.17), שורה 27-31, כשהבעל משיב לשאלות בא כוחו:

ש: מה אתה עושה היום?

ת: היום אני בקושי עושה כי קיבלתי נכות. כל הבלגן התחיל בשנת 2010 זה נתן לי ירידה רצינית. היום אני לא כל כך עושה. שאני עושה אני עושה מעט מאוד.

בית הדין: מתי זה התחיל?

הבעל: ירידה הייתה לי משנת 2010. נושא הבגידה הוציא אותי משווי משקל.

כדי להבין את היקף ההכנסות מעסקי התיווך למדים אנו מהודאת הבעל, כי בתקופה בה שדרגו הצדדים את הדירה (לפני למעלה מעשר שנים), הרוויח הבעל מעסקים אלו 22,000 ש"ח לחודש (מתוכן העניין ניתן ללמוד שהרוויח סכום זה לחודש, ולא לשנה ולא ליום ודמים מודיעים בכה"ג, עיין גם משפטיך ליעקב חלק ב' סימן יז, ואכמ"ל), ראה פרוטוקול הדיון מיום כ"א באייר תשע"ח (6.5.18) שורה 206-209:

האישה: מאחר ששילמתי את כל השדרוג של הדירה, הבאתי סכומים אדירים והוא לא הכניס, אני שדרגתי אותה בהרבה כסף והבאתי את זה בחזרה לי. שילמתי לו את זה בשיפוצים ושילמתי לו את זה במכירת הדירה.

הבעל: שקר וכזב, אני אז הרווחתי 22,000 ש"ח! היום אני לא מרוויח כלום!
אז מה? (הדגש לא במקור).

בא כוח הבעל אמר, שלא לפרוטוקול, כי מבחינתו יכולה האישה לקחת את עסקי הבעל ביהלומים ובתיווך, בשלמות, וכאמור לעיל, כיום העסק לא קיים.

אולם אמירה זו אינה נכונה משפטית.

מצבו של העסק כיום, אינו מעלה או מוריד, כשם שמצב העסק של הבגדים, נכון להיום, לא רלוונטי. על פי חוק יחסי ממון בשלב פקיעת הנישואין (או בזמנים אחרים שיוגדרו כ"זמן הקרע" וכמפורט לעיל) זכאים בני הזוג לחלוק באופן שווה את כל הזכויות הממוניות שנצברו במהלך החיים המשותפים עד לאותה שעה. לאור האמור כי מועד הקרע הוא תחילת שנת 2010, ובשנת זו עסקי הבעל היו פעילים ביותר, כפי שהודה בפני בית הדין, כמו שאנו דנים על שיתוף של הבעל

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בכל הזכויות בעסק האישה, נכון לתחילת שנת 2010, כך האישה שותפה בכל הזכויות שהיו בעסקי הבעל נכון לתחילת שנת 2010.

נסביר במשל. אם יהיו צדדים שיהיה להם בקרן השתלמות נכון למועד הקרע סכום רב, כאשר, בהתאם לחוק, הסכום שייך מחצית לכל צד. ובין מועד הקרע לסיום ההתדיינות, אחד הצדדים פדה את הקרן ובזכו את כספי הקרן, וכי נאמר לצד השני שייקח את כל הקופה הריקה? ברור ופשוט שעל הצד שפדה את הקרן, לשלם מחציתו לצד השני, נכון למועד הקרע. כך גם אם העסק כשל ברבות השנים, על בעל העסק לשלם לצד השני מחצית משווי העסק, נכון למועד הקרע.

ואם כדברי הבעל, שהרוויח סכום של 22,000 ש"ח לחודש, שהם 264,000 ש"ח לשנה, עסקי הבעל באותה תקופה, "שגשגו" לא פחות מעסקי האישה, ולכאורה הביאו הכנסה גבוהה יותר מעסק האישה.

לפי הדו"ח שהוגש נכון לסיום שנת 2009, הרווח הגולמי של עסק הבגדים עמד על 113,246 ש"ח, והרווח הנקי – 49,723 ש"ח. אמנם יש להוסיף שבעסק הושקע מלאי בסכום של 93,699 ש"ח, שהוא ההבדל בין מלאי הפתיחה למלאי הסגירה.

צא ולמד. בא כוח הבעל, בסעיף 6 לכתב התביעה מאפריל 2016 (ראה לעיל), כתב וזה לשונו: "במהלך השנים פרנס התובע את הבית מהכנסותיו, ורווחי העסק שימשו לצורך הגדלת המלאי בעסק...". (יוער כי ציטוט מטענות הצדדים, אינו מהווה ראיה שבית הדין מסכים לאמור בטענות, כולן או חלקן. כך גם לעניין האמור כי ריווחי עסק הבגדים שימש לצורך הגדלת המלאי, דבר שלא הוכח. בית הדין מתייחס להודאת הבעל כי פרנס את הבית מעסק התיווך, ולזה יש לו נאמנות).

בחינת דו"חות העסק מלמדת כי המלאי גדל כל שנה במוצע בפחות ממאה אלף ש"ח. בשנת 2008 גדל המלאי בכ-130,000 ש"ח. בשנת 2009 בכ-96,000 ש"ח. בשנת 2010 פחת המלאי בכ-25,000 ש"ח.

זאת ועוד, אם נלך בשיטת האומדנא, לדברי הבעל בשנת 2004 השקיעו 30,000 דולר בפתיחת העסק. באותה תקופה הדולר נשקל ל 5 ש"ח (נע בסיבות 4.8 ש"ח). בעסקי הבגדים, ההנחה שלפחות 80% מההשקעה הראשונית הינה עבור מלאי. סך הכל כ-115,000 ש"ח. בסוף שנת 2007 עמד המלאי על 343,000 ש"ח.

סך הכול במשך שלוש שנים עלה המלאי ביותר ממאתיים אלף ש"ח.

גם אם ריווחי עסק הבגדים, שנעו בין שבעים למאה אלף ש"ח בשנה, הושקעו בעסק, גם אם נוסיף ריווח נקי (בנוסף למלאי שהושקע בעסק), ממוצע שנע בין 45,000 ש"ח ל 70,000 ש"ח, ומנגד - הבעל פרנס את הבית מעיסוקו, הרי שבלי ספק העסק של הבעל, שווה יותר מעסק האישה, ועל כל פנים, אינו פחות ממנו. יוצא איפוא שריווחי עסק הבעל כמעט פי שנים מריווחי עסק האישה. כך לכאורה.

נאמר ונחזור ונאמר. לא קיימנו דיון מסודר בעניין שווי עסק הבעל נכון לתחילת שנת 2010. הדיונים עסקו רובם ככולם בעסק האישה. אנו מסופקים אם ניתן בכלל להוכיח את שווי העסק של הבעל נכון לתחילת שנת 2010, מאחר שעסק זה לא היה מסודר, ואין בו ניהול רשמי של ניירת וכו'. יחד עם זאת, בכתבי הטענות ובמהלך הדיון נאמרו דברים שמהם ניתן ללמוד כי עסק זה היה עסק ריווחי ורציני, ולא עסק זניח ושולי.

אולם בוודאי יש לאפשר לבאי כוח הצדדים להעלות, תחילה בכתב, כתבי טענות, שיעסקו אך ורק בשווי עסקו של הבעל, נכון לתחילת שנת 2010.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האם שייך לדין נזקקין לתובע תחילה

עתי נותר לדין בשתי שאלות:

1. לעניין שווי עסק הבעל נכון לינואר 2010, על מי חלה חובת ההוכחה?

2. האם יש להטיל על האישה חובת תשלום מיידי על שווי מחצית עסק הבגדים, בטרם נברר שווי עסק הבעל?

אם האישה תובעת מהבעל את חלקה בעסקי הבעל, ולטענתה עסק הבעל, נכון לתחילת שנת 2010, היה שווה יותר מעסק הבגדים, הרי שהיא כמוציאה מהמוחזק, וחובת ההוכחה עליה. אולם אם הבעל מבקש להוציא מהאישה את חלקו בעסקי הבגדים, בטענה שעסקי הבגדים נכון לינואר 2010 היו שווים יותר מעסקי התיווך, חובת ההוכחה עליו, בהיותו מוציא מהאישה המוחזקת.

והואיל ועסקי הבעל והאישה, נכון לתחילת שנת 2010, הם עסק אחד, משותפות אחת – של בני זוג, עליו להוכיח את שווי עסק התיווך, כדי שנוכל לקזז את חלקה של האישה בעסק התיווך, מחלקו של הבעל בעסק הבגדים. [נדגיש, ברור שלפנינו תביעה אחת, ולא שתי תביעות שכל אחת תובע את האחר, עיין שולחן ערוך חושן משפט סימן פח סעיף א שאם היו שתי תביעות שהאחד תובע את השני, ואין תביעתו של זה כתביעתו של זה, כשמודה האחד במקצת, יש חיוב שבועה. מה שאין כן באופן שהכל תביעה אחת כנדון דידן].

נבהיר, דין נזקקין לתובע תחילה, המבואר בשולחן ערוך חושן משפט סימן כ"ד לא שייך בנדון דידן, כיון שאין כאן תובע ונתבע, אלא מלכתחילה אנו מקיימים דין על שווי כל הנכסים המשותפים בזמן הקרע, הן עסקי ונכסי הבעל, והן עסקי ונכסי האישה, וחולקים את כל מסת הנכסים המתקבלת, כך שדין נזקקין לתובע תחילה, לחייב את האישה בתשלום לאלתר לבעל את חלקו במלאי העסק, ואחר כך נדון בעסק הבעל, אינו שייך בנדון דידן.

גם אם היה הבעל בגדר "תובע", לא שייך בנדון שלפנינו לתת לו את זכות הגביה הראשונה מדין "נזקקין לתובע תחילה" שהרי באופן ד"זייליה נכסי נתבע" לא נאמר דין זה כמבואר שם בשולחן ערוך, וכאן ודאי זילי נכסי האישה, שתצטרך ליתן מעסק הבגדים סכום גדול (קרוב למחצית שווי המלאי הנוכחי), והדבר יגרום נזק לעסק, בצמצום היקף המכירות, ואף יהפוך אותה ל"מוציא מחבירו", ומי יודע אם אחר כך תוכל לגבות מהבעל, ובכל האופנים יש לראות כזילי נכסיה, שגם אם הבעל הוא היה התובע והאישה הנתבעת, לא היו נזקקין לחייב את האישה לשלם בטרם תתברר טענת האישה של לי בידך. אך כל זה ללא צורך, כיון שדעתנו מדובר בתביעה אחת, ואין כאן תובע ונתבע, רק ארע ובית הדין בהחלטתו פסק תחילה בעניין אחד מהעסקים, הואיל והוא היה רשמי ויש עליו נתונים מתועדים, מה שאין כן עסק הבעל.

איתא בבבא קמא (מו:): אמר רבי שמואל בר נחמני, מנין להמוציא מחבירו עליו הראיה? שנאמר "מי בעל דברים יגש אליהם" - יגיש רביהו אליהם. מתקיף לה רב אשי, הא למה לי קרא? סברא הוא, דכאיב ליה כאיבא אזיל לבי אסיא! אלא קרא לכדרב נחמן אמר רבה בר אבוה, דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה, מניין שאין נזקקין אלא לתובע תחילה (רש"י: כגון, ראובן תובע משמעון מנה שהלוהו (בעדים או בשטר), ושמעון משיבו תפסת משלי החזר לי מה שתפסת, או משכון היה בידך ונפחת מדמיו, שנשתמשת בו בתחילה, נזקקין לטענת ראובן ומוציאים לו המנה משמעון ואחר כך נזקקין לו לטענת שמעון לדון על דבר התפיסה והמשכון), שנאמר "מי בעל דברים יגש אליהם" - יגיש דבריו אליהם. אמרי נהרדעי פעמים שנזקקין לנתבע תחילה, והיכי דמי דקא זילי נכסיה (רש"י: שיש כאן תגרין שיקנוהו בדמים יקרים ומחר ילכו להם, אי נמי שקרקעותיו זלות על ידי תביעה זו, שרואין אותו דחוק, ואם יוציאו לו תפיסתו או משכונו, ימכרום וישלם לו מהן).

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ובתוס' שם (ד"ה שאין) כתבו בדברי רש"י, דצריך לומר שיש לתובע שטר על חובו, דאם אין לו שטר והוי מלוה על פה, נאמן הנתבע בטענת פירעון, דהמלוה את חבירו בעדים, אין צריך לפרעו בעדים. ומיירי דשמעון הנתבע, דשמעון אומר שהיו שני עדים בשעת מעשה, ויכולים להעיד כדבריו (כדברי הנתבע), ואנו יודעים שהיו עדים בשעת מעשה, ולולי הפסוק היינו ממתנינים להם אפילו לזמן מרובה. עוד כתבו תוס', דיש מפרשים דדין זה הוא דווקא בחבלות ולא במלוה, וזה לשונם:

"ויש מפרשים, כגון שזה תובע שחבל בו, ושמעון אומר יש לי שאר תביעות עליו, ומגבינן לראובן דמי חבלתו, אף על פי ששמעון אומר שהיום או למחר יביא עדים ואין ממתנינן לו כלל, דקי"ל בהחובל (לקמן צא). דאין נותנין זמן לחבלות. ויותר משמע לפרש לענין חבלה מלענין מלוה, מדמייתי עליה קרא דאשרו חמוץ בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין לה, א)."

והרא"ש בבא קמא ה, א הביא עוד הסברים בדין זה, וכתב; "וכל הני פירושי סלקי אליבא דהלכה, דסברות גדולות הם", ועיין עוד בנימוקי יוסף (כ, ב מעמודי הרי"ף).

ומה שלמדו דין זה מהפסוק (ישעיהו א, יז) אשרו חמוץ, על הא דתנן סנהדרין לב, א, דיני ממונות, גומרין בו ביום בין לזכות בין לחובה, דיני נפשות, גומרין בו ביום לזכות וביום שלאחריו לחובה, לפיכך אין דנין לא בערב שבת ולא בערב יום טוב, איתא שם בגמרא (סנהדרין לה, א): מנהגי מילי, אמר רבי חנינא, דאמר קרא מלאתי משפט צדק ילין בה ועתה מרצחים. ורבא אמר מהכא אשרו חמוץ, אשרו דיינן שמחמץ את דינו. ואידך - אשרו חמוץ ולא חומץ. ופרש"י, דאשרו חמוץ ולא חומץ, דנזקקין לתובע תחילה, כגון מלוה התובע את הלווה, וטוען הלווה משכונן היה לי בידך ואבד. ושם בתוס' (ד"ה אשרו) הביאו גם כן בשם יש מפרשים דקאי רק אחבלות. וצריך לומר, דמשמעות הגמרא דכל השקו"ט לא מיירי לענין ממונות, על כן העמידו באופן של חבלות, דבזה דומה חבלות לנפשות דאשרו חמוץ ולא חמוץ, אבל בממונות קיימא לן כמשנה דגומרים בו ביום, ולא נאמר עליו אשרו חמוץ.

והרמב"ם (בהלכות חובל ומזיק ב, כ), פסק וזה לשונו: "כשפוסקין בית דין על המזיק ומחייבין אותו לשלם, גובין ממנו הכל מיד ואין קובעין לו זמן כלל. ואם בכושט בלבד נתחייב, קובעין לו זמן לשלם, שהרי לא חסרו ממוץ". מבואר שפירש דין זה דווקא בחבלות, עיין במגיד שם. ולכאורה לא פסק כדין נזקקין לתובע תחילה בשאר עניינים, וכבר העירו השלטי הגיבורים (ב"ק כ, א-ב מעמיה"ר) והב"ח (חושן משפט ריש סי' כד) שהרמב"ם לא הביא את דין נזקקין לתובע תחילה, וכתב דינו רק לענין תשלום חבלות.

ובתומים כד, א כתב בהסבר בדברי הרמב"ם, דכל האמוראים כתבו לבאר את הפסוק מי בעל דברים יגש וכו', אבל למעשה, לדעת הרמב"ם, אין נפק"מ, דהאידנא בכל ענין יש פסידא אם ישלם הנתבע לתובע בטרם יברר הנתבע את טענת יש לי בידך, דשמא ימכור התובע מה שיקבל מהנתבע, ולא יוכל הנתבע להוציא אחר כך בחזרה מהנתבע, ובכך זילי נכסיה. לכן ס"ל לרמב"ם דלמעשה אין נפק"מ לדינא בדין נזקקין לתובע תחילה, דהאידנא תמיד זילי נכסיה. וזה לשון התומים:

"ולפי זה יש לומר דסבירא ליה לרמב"ם דכל הני אמוראים אמרו לדבריהם למסבר קרא, אבל לדידן לא קאי ולא נפ"מ לדינא, דהא לפי דברי נהרדעי בכל מקום דיש פסידא נזקקין לנתבע גם כן, דהוא חמוץ גם כן, ואם כן אם התובע תבעו והנתבע טוען יש לי כנגדו בידו, והדבר ניכר לבית הדין דלאו לדחותו קמכוון ונכרים הדברים שאמת בפיו, כמשו שכתבו התוס' (ב"ק שם) להדיא, ומכל שכן לשיטת המרדכי בריש בבא מציעא (סי' רכה) דמיירי דהודה התובע לנתבע בזה, רק אין שומתו ידוע מתביעתו, עיי"ש, איך יהיה הבית דין נזקקין

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לתובע להוציא מידו של נתבע קרקע או מטלטלין לפרעון, אולי ימכרם או יתנם הוא התובע לאחר, ואם אחר כך יבא הנתבע בתביעתו לא ימצא מקום לגבות, כי קרקע או מטלטלין שלו נמכר, ותביעתו מלווה על פה ואינו גובה ממשעבדי. מה שאין כן אילו היה הבית דין מתון מבלי לגבות מהלוה עד שיברר בעדים איך ומה וכמה חייב לו, היה מנכה תביעתו מן מה שבידו ליתנם להתובע, ואם כי התובע אמוד ומוחזק לעשיר, הלא אין אדם יודע מטמוניות של חבירו עד שלקמן בסי' לו (סט"ו) אמרינן שאין יכול להעיד מפני שמעמידו לפני בעל חובו, אף על פי שהוא מוחזק לעשיר גבר עתיר נכסי, מכל מקום אמרינן אולי רבו נושיו ואין ידוע לבית הדין, ועיין לקמן סימן לז כמה חששות חששו גבי עדות, וחששו שבשביל זה יעיד חס וחלילה עדות שקר, מכל שכן דיש לחוש בכה"ג לפסידא דנתבע, ואם חששו לזילי נכסי שהוא הפסד מועט, מכל שכן לזה שיכול להיות שיפסיד הנתבע כל תביעתו. ולכן סבירא ליה לרמב"ם דרב נחמן לא אתא אלא לפרושי קרא מי בעל דברים, דאתא לנזקקין לתובע תחילה [...] אבל עכשיו דקי"ל מלווה על פה אינו גובה ממשעבדי ומטלטלין לא משתעבדי כלל אפילו מיתמי, אם כן בכל מקום יש פסידא לנתבע כמו שכתבנו, דאיך נוציא קרקע אולי ימכרן, והוא באמת גברא דלית ליה ויפסיד הנתבע תביעתו, ומכל שכן להגבות מטלטלין, דאולי ימות ולא יניח קרקעות, ומטלטלין אלו אין ביד הנתבע לגבות דלא משתעבדי הואיל והם של יתומים. ואם כן נפל הך דינא דנזקקין לתובע וכו' בבירא, דבכל מקום יש חשש הפסד, ונותנים זמן להנתבע להביא ראיה כפי הנראה לבית הדין ולכך השמיטו הרמב"ם."

העולה מדברי התומים, דלשיטת הרמב"ם, גם אם היינו מתחסים בנדון דידן לצדדים כאל תובע ונתבע (מה שאינו, וכמו שכתבנו לעיל), הרי שתמיד יהיה זילי נכסי, ואין נזקקין לתובע תחילה לגבות. ונראה שאף החולקים על הרמב"ם, והביאו להלכה הך דינא, ובכללם המחבר והרמ"א בחושן משפט סימן כ"ד, ס"ל לחלוק שאין זה כלל תמידי, ויש לבחון כל מקרה לגופו. ובנדון דידן ודאי זילי נכסי, אם תצטרך האישה לשלם מיידית סכום של רבע מיליון ש"ח מעסקי הבגדים, הרי יתכן והעסק יפגע בצורה קשה. אמנם אם היה זה חוב מוחלט (שאינו כנגדו טענת יש לי בידך), יקוב הדין את ההר, (למעט דין מסדרים לבעל חוב ראה שולחן ערוך חושן משפט סימן צז), אולם בנדון דידן שיש לאישה טענת יש לי בידך, אין לחייבה בתשלום מיידית של החוב.

וכאמור, כל זה לשיטת הרמב"ם. אמנם השולחן ערוך והרמ"א בחושן משפט סימן כ"ד סעיף א הביאו את פירוש הראשונים להלכה בהא דנזקקין לתובע תחילה, וזה לשונם:

"אין נזקקין אלא לתובע תחלה. ואם זיילי נכסי דנתבע, נזקקין לו תחלה.

הגה: פירוש, ראובן תובע שמעון בענין שלא יוכל לומר פרעתי, ושמעון משיב יש לך משלי כל כך, ומבקש זמן להביא עדים יותר מל' יום שהוא זמן בית דין, אף על פי שאנו יודעים שיש לו עדים שיודעים בדבר, נזקקים לתובע וצריך לשלם לו מיד, אם לא שזיילי נכסיה ויש היזק בזה לנתבע. והוא הדין אם התובע רוצה שישמעו דבריו תחלה קודם שישמעו דבריו של נתבע, או שמבקש מהב"ד שלא יפסקו לו הדין עכשיו אלא כשירצה הוא (טור בשם הראב"ד), או שהנתבע חייב לו שבועה ואומר התובע שאינו רוצה שישבע לו עכשיו רק כשירצה (נימוק"י), וכל כיוצא בזה, כגון שאומר שיש לו הרבה טענות על זה ואינו רוצה לטעון עכשיו, שומעין לתובע, אם לא שזיילי נכסי הנתבע (כ"י בשם הרשב"ץ), או שיש לנתבע היזק בזה כפי ראות עיני הדיינים."

וכפי שהבהרנו לעיל, מחלוקת הרמב"ם עם הפוסקים בדין זה של נזקקין לתובע, הינה (לפי הסבר התומים), האם תמיד זילי נכסי, או שבית הדין צריך לבחון אם זילי נכסיה בכל מקרה ומקרה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הרמב"ם ס"ל דתמיד זילי נכסיה, דודאי אם יגבו לתובע, יוכל להעלים מה שגבה, ולא יוכל הנתבע לגבות ממנו, אם יזכה בטענת יש לי בידך, ושאר ראשונים ס"ל דיש לבחון כל מקרה לגופו.

ובנדון דידן ברור לבית הדין שאם נחייב את האישה בתשלום מידי של מחצית המלאי נכון לינואר 2010, הדבר יביא לקריסת העסק, או לכל הפחות לשקיעתו בחובות. מדובר במתן קרוב למחצית מהמלאי הנוכחי, נכון להיום. עסק שצריך לתת קרוב למחצית מהמלאי או למכור אותו מיידית, זה בדיוק זילי נכסיה.

אך כאמור, כל זה הוא לרווחא דמילתא, כיון שמעיקר הדין אין כאן תובע ונתבע. יש כאן תביעה אחת – הדדית, שבית הדין צריך לברר במקביל, ולכן אין מקום לחייב את האישה בתשלום מידי, בטרם התבררה חלקה השני של התביעה, שווי עסק הבעל, נכון לינואר 2010.

מזה הטעם גם חובת ההוכחה הינה על המוציא בפועל, אם הבעל רוצה להוציא מהאישה, עליו להוכיח מה היו היקף עסקיו, ואם האישה רוצה להוציא מהבעל, חובת ההוכחה עליה, כיון שהכל תביעה אחת. ולרווחא דמילתא נאמר, שאף אם היו כאן שתי תביעות, כיון שטענת האישה היא טענת יש לי בידך, הרי לפנינו טענת פירעון, וכטענת האישה פרעתי חובי.

השלטי גבורים (בבא קמא כ, ב מעמודי הרי"ף, הובאו דבריו גם בקצוה"ח כד, א) מחלק בין טוען הנתבע "יש לי בידך" מעות, שהם דבר שראוי לפירעון חוב התובע, לבין טוען הנתבע "יש לי בידך", חפץ, כסות, כלים או קרקע, שהם דברים שאינם ראויים לפירעון. דאם טוען יש לי בידך מעות, הרי הכל תביעת אחת, מפני שטוען פרעתי, ואין נזקקין לתובע תחילה, מה שאין כן בטוען יש לי בידך חפץ. וזה לשון השלטי גבורים:

"הרי שתבע ראובן את שמעון בשטרו שחייב ליתן לו מנה, חזר שמעון ותבעו שיש לו בידו חפץ פלוני או קרקע פלוני, אומרים בית דין פרע שטרו תחילה שאתה מודה בו ואחר כך תחזור ותתבעהו [...] היה הנתבע תובע דבר הראוי לפירעון שטרו, כגון שתבעו שאתה חייב לי כך וכך מטבע ממקום אחר, הרי זה כאילו טוענו ששטרו פרוע והכל תביעה אחת"

ובשני מקומות נראה שסמך קצוה"ח על דברי שלטי הגיבורים. בסמך כד, א נשא ונתן בדבריו ובנפק"מ מהם. ובסמך פב, ו דן אם טענת יש לי בידך, דמי לטענת פירעון או טענת מחילה, ונפקא מינה אם צריך המלוה להישבע, והוכיח מדברי הש"ג דטענת יש לי בידך מטבע, הרי היא טענת פירעון לעניין שבועת המלוה. ולכן בנדון דידן דהוי טענת יש לי בידך שהוא חוב כספי, הוי טענת פירעון, והכל חוב אחד, וממילא חובת ההוכחה הינה על המוציא מחבירו.

גם יש להביא ראיה דכאשר טוען הנתבע יש לי בידך, אין מתייחסים אל הסוגיות כשני חובות שונים שנאמר זה גובה וזה גובה, אלא הרי זה כטענת פירעון, וכמו שכתב הנתיבות עה, ה. דהנה הש"ך עה, כז, על דברי המחבר שם דאיני יודע אם פרעתיך, חייב לשלם, ואין המלוה חייב שבועה, כתב הש"ך, דאף אם הספק פירעון של הלווה הוא עוד לפני ההלוואה, ואם כן לכאורה כבר בשעת ההלוואה, שעת ההתחייבות נולד הספק פירעון עם ההלוואה, והוי לכאורה איני יודע אם נתחייבתי, כגון שהלוה הפקיד עוד קודם ההלוואה איזה פיקדון ביד המלווה, ואחר שאבד הפיקדון, לוהה המפקיד מהנפקד, וטוען המלוה שהחפץ הנפקד לא היה שווה אלא חמישים, והלווה אומר איני יודע כמה היה שווה החפץ שהפקדתי בידך, ואפשר שהיה שווה כל סכום ההלוואה וממילא מעולם לא התחייבתי לך דבר, מכל מקום חייב הלווה והוי כטענת איני יודע אם פרעתיך, כיון דהחוב ודאי והפטור ספק, וברי ושמא ברי עדיף.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ומדברי הש"ך למד קצוה"ח עה, ה, שאם המלווה גם כן טוען שמא, לא היה הלווה חייב. וכתב קצות החושן וזה לשונו:

"ולו נראה דאפילו המלווה גם כן מסופק, חייב הלווה, דזה הוה טענת "יש לי בידך כנגדו", וזה גובה וזה גובה ואינו טענה אלא במגו דפרעתי כמבואר בסימן כד, וכיון דהלווה טוען שמא וליכא מגו, צריך לשלם, והמלווה שאומר על הפיקדון איני יודע כמה היה שווה הו"ל איני יודע אם נתחייבתי ואם כן המלווה דהוה איני יודע אם נתחייבתי פטור, אבל הלווה דהוה בחובו איני יודע אם החזרתי, כיון דהמלווה טוען ברי שלא נפרע, חייב לשלם, וזה ברור".

ועל דבריו השיג הנתיבות עה, ה וזה לשונו:

"ולפענ"ד נראה דליתא, דכיון שהלווה טוען יש לי בידך, עושה זאת לפרעון, ואינו בכלל זה גובה וזה גובה כלל".

ובאמת יש להקשות לכאורה על קצוה"ח, דדין נזקקין לתובע תחילה, אינו מטעם זה גובה וזה גובה, דאם היה כן, מדוע בזילי נכסיה לא אמרינן זה גובה וזה גובה. ובעיקר יש להקשות, דכאן הוה טענה בדבר הראוי להיפרע, דמחלוקתם כמה חייב לו על הפיקדון שאבד, ואם כן הוה כטענת יש לי בידך מטבע, וקצוה"ח ס"ל דבזה הוה טענת פירעון ולא נזקקין לתובע תחילה, וכמובא לעיל. ועיין עוד בנתיבות עב, לו (ד"ה ולענ"ד יש לתרץ).

אמנם קצוה"ח כתב ליישב קושיית הנתיבות עליו, עיין במשובב נתיבות עה, ה, שכתב לחלק בין טענת "יש לי בידך", לבין טענת "שמא יש לי בידך", דטענת "יש לי בידך" אינו נאמן אלא במיגו, וזה אינו שייך אלא כשהטוען טוען בברי, אבל בשמא אין מיגו, וזה לשון המשובב נתיבות:

"ולא דק, דשם בקצוה"ח מבואר בטוב טעם, דכיון דיש לי בידך כנגדו אינו נאמן אלא במיגו דפרעתי, וכל שהלווה טוען שמא וליכא מיגו צריך לשלם, דהא תוך זמנו דאינו נאמן לומר פרעתי, אינו נאמן לומר יש לי בידך כנגדו, ואם טוען יש לי בידך כנגדו קודם הלוואה, ורוצה לעשותו פרעון, אינו נאמן, כיון דאין לו מיגו דפרעתי, דאם היה נאמן לומר קודם הלוואה יש לי בידך כנגדו לעשותו פרעון, אם כן לא משכחת לה חזקה דאין אדם פורע תוך זמנו, דהרי יכול לומר קודם הלוואה היה בידו כנגדו ולעשותו פרעון [...] אלא על כורחך שטענת יש לי בידך אינה טענה לעולם אלא היכא דאית ליה מיגו, וכאן דטוען שמא אינה טענה כיון דאין לו מיגו, ולא הוה אלא כטוען שמא נתחייבת לי והמלווה משיב איני יודע אם נתחייבתי לך דפטור, והלווה דהוה ודאי חייב, צריך לשלם, וזה פשוט וברור".

ככל שהאישה טוענת טענת ברי על ריווחי עסקי הבעל, הן לקצוה"ח והן לנתיבות הוה טענת יש לי בידך כטענת פירעון ונפקא מינה רק כשטוענת שמא. אך דעתינו שאין צריך לכל זה, כיון שמדובר בנדרון דידן בעסק אחד של שני שותפים, ואנו דנים על העסק של הבגדים והתיווך, מכח שותפות אחת, שהייתה בשני סניפים, ממילא אין כאן טענת פירעון אלא טענת "לא נתחייבתי", או איני יודע אם נתחייבתי (ולכאורה לא הו"ל למידע).

ובהמשך למחלוקת קצוה"ח והנתיבות הנ"ל, נראה דאין להקשות על דברי הנתיבות עצמו (בסי' עה, ה), מדבריו בסי' נט, א. דהנה המחבר בשולחן ערוך חושן משפט נט, א, פסק וז"ל: "מלווה שהוציא שטר חוב מקויים, וטוען הלווה שהוא פרוע, והמלווה אומר איני יודע, אינו גובה בו". מקור דברי המחבר בשולחן ערוך הם מבעל התרומות (נג, א, א) שהרב רבי יהודה אלברצלוני כתב בדין זה שתי סברות, האחת - שהשטר בחזקתו וגובה בו. ויש אומרים, דכיון דלווה טוען ברי ומלווה טוען שמא, מעמידים ממון בחזקת מריה, ואינו מוציא מהלווה. והכריע בעל התרומות, וזה לשונו:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"ובודאי מסתברא מילתא דפקע שטריה, ואין למלוה כח לתבעו כלל אחר שהוא אינו ידוע אם שטרו פרוע אם לאו, ודמיא לההיא דחשוד דמפיק שטרא אחבריה וא"ל אידך שטרא פריעא הוא, שאינו יכול לישבע ופקע שטריה, ואף על גב דהתם המלוה שהוא חשוד בכריא מיהא טוען טענתו על הלוח והוה ליה כשאר מלוה על פה, אבל כאן שהמלוה נסתפק לו אם שטרו פרוע וזה מכחישו וזה אינו יכול להכחישו אלא שאומר איני יודע, איתרע שטריה ויצא מחזקתו ויש עליו להחזיר לו את שטרו ואין על הלוח אלא חרם סתם, שאין לך שבועת היסת אלא על טענת בריא, דכלל גדול אמרו בדבר זה בריא ושמא בריא עדיף."

(ועיין בסמ"ע נט, א שכתב בטעם דברי המחבר שהוא מדין המוציא מחבירו. ולכאורה זו סברת ה"ש אומרים" שהביא הר"י אלברצלוני, אולם לסברת בעל התרומות הסברא היא דאיתרע שטרא וכפי שיובא להלן).

מבואר מבעל התרומות דכאשר הלוח טוען על השטר שהוא פרוע והמלווה אינו יודע, איתרע השטר והרי זו כתביעת על פה ללא שטר, דשטר שאין המלוה יודע אם הוא פרוע אם לאו, הוי ריעותא בגוף השטר ואינו גובה בו. ועיין גם בגר"א בביאורו לחושן משפט נט, א.

ובקצוה"ח נט, ב, כתב דדוקא אם טוען הלוח טענת פרעון והמלוה אינו יודע, אבל אם הלוח טוען טענת יש לי בידך והמלוה אינו יודע, בזה יגבה המלוה, וזה לשון קצוה"ח:

"ומעשה בא לידינו במלוה שהוציא שטר חוב, וטען הלוח יש לי בידך כנגדו, ואמר המלוה איני יודע. ורצו קצתם לומר דהוא הך דינא דלוח טוען ברי ומלוה שמא. אבל נראה דהוא אינו דומה לזה, דכאן טעמא הוא משום דהמלוה גופיה מסופק בפרעון, ושטרא עומד לפרעון ואמרינן ברי ושמא ברי עדיף וכמ"ש סק"א, אבל טענת יש לי בידך כנגדו מצד עצמה לאו טענה היא כלל."

ובנתיבות נט, א הצדיק דברי קצוה"ח, וזה לשונו:

"והא דאמרינן דכשהמלוה טוען איני יודע דאינו גובה, היינו דוקא שמסופק בפירעון אם פרע לו, משום דאז הוי כמסופק בשטר, דהא אם נפרע, השטר בטל, וכשמסופק אם נפרע, הוי כמסופק אם נתבטל השטר אם לא. אבל כשמודה שלא נפרע השטר, רק שהלווה טוען שמגיע לו חוב אחר מהמלווה כנגדו, כיון דהדין הוא בשנים דיש להם חוב זה על זה דזה גובה וזה גובה [לקמן סי' פה, ג], אם כן לא נתבטל השטר אף אם אמת הדבר, ואין כאן ספק בשטר כלל, והדרינן לכלל דהמלוה נשבע איני יודע אם נתחייבתי לך ופטור מחובו, וכן כתב בקצוה"ח [סק"ב], והוא פשוט."

ויש לבאר דבריו, דדוקא כשהשאלה הייתה אם איתרע שטרא אם לאו, בזה ס"ל לקצוה"ח ולנתיבות, דשטר איתרע דדוקא בטענת המלוה של "איני יודע אם פרעת לי", דבכך איתרע השטר ואינו יכול לגבות אלא כמלווה על פה. אולם כשטוען המלווה איני יודע אם יש לי בידך, לא איתרע שטרא, וגובה מכח השטר שבידו. דככל שלא איתרע שטרא, יכול לגבות מכח השטר שבידו, אף אם המלוה אינו יודע, ורק באיתרע שטרא אינו יכול לגבות בשטר שבידו. ממילא כל זה שייך כשדנים על השטר. אולם בנדון דידן כאשר השאלה היא עצם החובות, ואין כאן מלוה בשטר דאיתרע שטרא, יש לומר לשיטת הנתיבות דהוי כטענת פירעון, ולא אמרינן זה גובה וזה גובה.

[עוד יש לדרן בעניין טענת יש לי בידך, אם היא טענה עצמאית, כטענת פירעון, לעניין נאמנות הלוחה, וכדמשמע מלשון השולחן ערוך חושן משפט עה, ז, או שהנאמנות לטעון יש לי בידך היא רק במיגו, עיין ש"ך עה, כב, והראיה שהביא מהמרדכי (ב"ב ס"ו תסט), וכן דעת הסמ"ע עה, לג, אליבא דריב"ם (תוס' ב"ב לד, א ד"ה הוי), ובתשובת נאות דשא (סי' סא, הובאו דבריו בפתחי תשובה עה, ז), דאינו נאמן אלא במיגו. אמנם מהשלטי גבורים הנ"ל נראה דהוי כטענת פירעון, וכמו שהוכיח

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

קצוה"ח פב, ו. ועיין עוד ברע"א בהגהות לשולחן ערוך חושן משפט פב, יא. ולא ראינו להאריך, כיון שכאמור לעיל ולהלן שני העסקים הם עסק אחד מהשותפות של היות הצדדים נשואים, וחוב האישה בשווי מחצית העסק נכון לינואר 2010, הוא חוב מותלה, התלוי ועומד בחיוב הבעל בשווי מחצית העסק שלו].

וכבר כתבנו, דכל זה לשופרא דמילתא, אף אם יבוא בעל דין לחלוק ולומר דהוי כשתי תביעות, אולם לפי מה שכתבנו לעיל כל הנידון לפנינו הוא תביעה אחת מעסק השותפות שבאה מכוח הנישואין, ואין לחלק לשתי תביעות נפרדות, ולכן בכל ענין אי אפשר לומר דזה גובה וזה גובה, הן לעניין נזקקין לתובע תחילה, והן לעניין הטלת חובת הראיה על המוציא.

טענות הדדיות על תשלום חובות שנפרעו ע"י אחד הצדדים, ובמידה ויש חובות שלא נפרעו

הצדדים העלו טענות, כל אחד מצדו, על סכומים ששילמו לבעלי חובות. הבעל העלה בכתב הטענות (סע' 11) תשלומים ששילם עבור חוב פיגורים במשכנתא, סגירת יתרת חובה, חוב למכולת, חוב לסמינר. וכן (בסעיף 12) חובות שהיו קיימים ביום בו עזב את הבית. וכך גם בסעיף 18 לסיכומים מהבעל.

מנגד, האישה העלתה טענות על תשלומי חובות. ראה כתבי הטענות של האישה, סעיף 34 ולהלן, וסעיף 92 לסיכומים ולהלן, ובעיקר תובעת סכום של 120,000 ש"ח שהבעל התחייב לשלם עבור חתונת הבת מ', ובפועל האישה שילמה חוב זה.

דעתנו שאין מקום לחייב מי מהצדדים בחובות אלו. ככל שמדובר בפירעון חובות לפני מועד הקרע (תחילת שנת 2010), הרי שכך הוא דרכם של בני זוג שחיים יחד, שלעיתים אחד משלם חוב מסוים, ולעיתים אחד משלם חוב אחר, אחד המרבה ואחד הממעיט. ואף לאחר מועד הקרע, אף שעסקיהם היו נפרדים, החובות האמורים הם חובות "משפחה" ולא חובות "עסק", וככל שהצדדים חיו יחד כמשפחה, גם אם השלום היה רחוק מהם והלאה, חובות המשפחה הם משותפים, ומועד הקרע לא אמור להתייחס אליהם.

נציין שבית הדין מבחין בין מועד הקרע לעניין הפרדות הרכושית והעסקית, לבין השותפות בהוצאות שותפות של המשפחה. מגורים תחת קורת גג אחת יוצרים זכויות וחובות בהקשר למדור, להוצאות הבית, הוצאות המשפחה, גם אם אין השלום שורר בין הצדדים ויש ביניהם קרע, עדיין המגורים תחת קורת גג אחת יוצרים דרך התנהלות של משפחה, לעניין הזכויות והחובות.

לדוגמא, איננו סבורים כי חשבון המכולת, הירקן, ועד הבית, חשמל, שכר לימוד של הילדים, אחזקת הרכב המשפחתי וכו', צריך להתחלק החל משנת 2010 בחלקים שווים, כפי שמחלקים ביניהם אנשים זרים. כך גם לגבי הזכויות, למשל בשימוש ברכב המשפחתי. בזה יש לומר כיון שהם מתגוררים תחת קורת גג אחת, דרך ההתנהלות היא כשל משפחה המתגוררת תחת קורת גג אחת, אחד המרבה ואחד הממעיט, אלא אם כן הייתה הסכמה או החלטה שיפוטית לנהוג אחרת. אולם ככל שהדבר נוגע לעסקיהם של בני הזוג, כשחל מועד הקרע כאמור לעיל, אף אם גרים תחת קורת גג אחת, קיימת הפרדות רכושית, וכל אחד מנהל את עסקיו ועיסוקיו בנפרד, לריווח ולהפסד.

גם בעניין התחייבות הבעל לשלם עבור נשואי הבת מ', הנוהג שבעולם שהאב הוא המתחייב, אך אין זה אומר שהחוב חל רק עליו, ולעיתים הורה אחד משלם, ולעיתים שניהם משלמים, ואף שהיו באותה תקופה בפרוד רכושי, הפרוד מתייחס אך לעניין העסק ולא לחובות המשפחה וכו"ל. יכלה האם לשלם רק מחצית או לא לשלם כלל ולהפנות את הורי החתן לאבי הבת. ומשהחליטה לשלם את מלוא התחייבות האב, אין מקום לתבוע מהאב את חלקו, בפרט שהאב טוען שנתן סכום

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

זהו עבור דירת הבת. הגם שהצדדים היו באותה תקופה בפרוד רכושי לעניין העסקים, בדרך כלל כשהורים אינם גרושים בפועל, מקובל שלא לדקדק בחלוקה שוויונית של הוצאות החתונה בין האב לאם.

והנה בעל התרומות (שער מד ח"ד, הובאו דבריו להלכה בשולחן ערוך חושן משפט עז, י), כתב וזה לשונו:

"והיכא שלוו איש ואשתו מאחד, יש לאישה לפרוע מכתובתה מחצית החוב דהוא החצי, ולא תוכל לטעון שלא נכנסה דרך חיוב אלא מדין ודברים סילקה עצמה מן הנכסים, שאף לפירעון נכנסה, ולענין המחצה היא כאישה שלותה בפני עצמה. ואם פרע הבעל כל הממון או היתומים וכתב להם בעל-חוב התקבלתי, הרי הן חוזרין וגובין מחצה שלה כדין ערב או קבלן שפרעו. ואם הבעל קיים והיא טוענת אתה לקחת כל הממון, אינה נאמנת. ואם יש מיגו בפרעון נאמנת. סוף דבר הרי הם בטענות אלו כשאר שני לוין שלוו."

והראה בעה"ת את מקור דינו מתשובת הרי"ף. ומבואר מדבריו שאיש ואישה שלוו הם כשני אנשים שונים. וכן פסק המחבר בשולחן ערוך חושן משפט עז, י. ובלבוש בעיר שושן, הביאו הסמ"ע (עז, כה), כתב לחלק בין מציאות שהאישה נושאת ונותנת בממון בפני עצמה, דבכגון זה יכול המלווה לגבות מחצית מן האישה, לבין מציאות שאין האישה נושאת ונותנת אלא בממון בעלה:

"נהי דהמלווה סמך דעתו עליה מצי לגבות ממנה החצי, מכל מקום מילתא דמסתברא הוא שאין הבעל ויורשיו נפרעין ממנה, אלא נאמנת לומר שכל הממון לקח הבעל לידו והיא נכנסת בערב קבלן עם בעלה כדי שיוכל להחיות."

וצריך ביאור מה הגדר של נושאת ונותנת בממון שלה. האם אישה שמשכרת ממעשי ידיה הינה בכלל הנושאת ונותנת בממון עצמה. האם כל אישה שיש לה ממון משלה הינה בכלל זה. בפשטות נראה לבדוק כל הלוואה ביחס לממון שהאישה רגילה לשאת ולתת בו לעצמה. לא הממון שיש לה או שהיא מרוויחה הוא המודד אלא הממון שהיא עוסקת בו בפועל - קונה, מוכרת ומשקיעה. אישה שמשכרת ומשכורתה משמשת לקניות לצרכי הבית המקובלים (כהתאם לרמת המחיה הנהוגה בבית), אין לה דין של נושאת ונותנת בממון עצמה. והוא הדין באישה הנושאת ונותנת בסך מסוים, אם ההלוואה חרגה אל מעבר לסך הנהוג, אין לה גדר של נושאת ונותנת בממון שלה לעניין הלוואה זו.

עוד מבואר בלבוש שיש שני דינים בהלכה זו. דין של גביית מלווה ודין של שותף שפרע. לעניין גביית המלווה, אין נפקות אם האישה נושאת ונותנת בממון שלה אם לאו. המלווה יכול לגבות מהאישה. אין עניינו של המלווה אם האישה נטלה את הכסף לצורך עצמה, דכיוון שהאישה לוותה יחד עם בעלה, סמך המלווה בדעתו לגבות גם מהאישה ויכול לגבות ממנה. לגבי המלווה אין את השיקול מה המטרה שלשמה לוותה. השיעבוד של עבד לווה לאיש מלווה הוא שעבוד שנובע מעצם ההלוואה, וכיון שלוותה האישה עם בעלה, הרי היא משועבדת להחזר החוב, מחצית כולה ומחצית כערב, וכדין שותפים שלוו שהתבאר דינם בחושן משפט סי' עז.

החילוק שחילק הלבוש בין נושאת ונותנת בממון שלה או אינה נושאת ונותנת, הינו ביחס לתביעה שתבוא מצד הבעל כלפי האישה, כשפרע הבעל למלווה את מלא החוב שלווה הוא ואשתו. תביעת הבעל כלפי האישה - שהואיל ושניהם לוו הרי הם שותפים בחוב, ושנים שלוו דינם כשני ערבים, ואם פרע אחד מהם כל החוב, חוזר וגובה מחבירו כדקיימא לן בשולחן ערוך חושן משפט סימן עז ס"ו א. על כך עונה האישה וטוענת, ששני שותפים שלוו הסיבה שיכול הפרוע לגבות

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מחבירו, מפני דאמדינן דמסתמא כל אחד נטל חלקו בהלוואה, או שכל ההלוואה נכנסה לכיס השותפות וממילא חשיב ככל אחד נוטל חלקו. אולם כאשר האישה אינה נושאת ונותנת בממון עצמה, איך יבוא הבעל ויתבע ממנה להחזיר את חלקה בפירעון ההלוואה, הרי כל מה שנטלה, לצורכו ולצורך חיוביו של הבעל נטלה. העובדה שהיא משועבדת כלפי המלווה, אינה משעבדת אותה כלפי הבעל. חיוב כלפי הבעל יכול להיווצר כשתהיה כאן יצירה של שותפות, ומשאינה נושאת ונותנת בממון עצמה, אף שהיא משועבדת למלווה, אין כאן שותפות וערבות המחייבת אותה בהחזר החוב שפרע הבעל למלווה.

ובתומים (עז, אורים ס"ק כח), לאחר שהביא את דברי הלבוש הוסיף: "ויש ליישב בדין זה, ואין בזה אלא כפי שענין הדיין רואת". ולכאורה כוונתו שיש לשקול את שעור "נושאת ונותנת בממון שלה" ביחס להלוואה. שהרי לא יתכן לחייבה בהחזר החוב שפרע הבעל, אם מדובר בחוב גדול ביחס לסכום שבו היא נושאת ונותנת בממון שלה, ושיקול זה הוא שיקבע אם יש לפנינו שותפות או שליחות.

גם נראה דיש לשקול לפי ראות עיני הדיין, מה שנוהגים האידנא שהחוב הוא של המשפחה, אם זה שכר לימוד, מכולת, נשואי ילדים, כששני ההורים גרים עדיין יחד ומוגדרים כמשפחה, הדרך היא שלעיתים פורע אחד חובות אלו, והאחר פורע חובות אחרים. וזאת בניגוד אולי לחובות שנוטלים הצדדים לעסק העצמאי שבו הם נושאים ונותנים, ככל שאין לבן הזוג שותפות, שחוב זה מתייחס לבעל העסק בלבד.

בעל התרומות עצמו בדין איש ואישה שלוו, מיירי בשני הדינים, הן כלפי המלווה והן כלפי הבעל, שבשניהם חייבת האישה בפירעון מחצית. הנתיבות שם (עז, יא), כתב וזה לשונו:

"נראה דדוקא כשחתמה האישה עצמה בשטר נעשה עליה גם כן חוב, אבל אישה שהקיפה סחורה, אפילו היא נושאת ונותנת, מכל מקום נראה כיון שידוע לכל שיש לה בעל וכל מה שנושאת ונותנת הכל של בעל, וכל הריוח וההפסד חל על בעלה והיא לית לה משלה כלום, הוי כהודיעה שהיא שלוח שהדין עם המשלח כמבואר בסימן קפב, וכמו בסנטר ובאפוטרופוס של בעל הבית שהדין הוא רק עם בעל הבית, אם לא שחתמה בשטר דאז הוי כפירש המלוה שדעתו עליה, ומכל-שכן אם פירש בהדיא שאין סמיכות דעתו רק עליה, שאז חייבת גם היא לשלם כשאין לו לבעל."

מהנתיבות עולה שאין האישה משתעבדת למלווה אלא באופן שיש לנו אומדן דעת ונסיבות ברורות שהמלווה ראה כאן בהלוואת האישה השתעבדות מצידה לפירעון החוב. הפשטות מורה שאישה שלקחה בהקפה, הרי היא שלוח של הבעל, ואין המלווה רואה באישה לווה אלא שליחה. מה שאין כן כאשר האישה משתעבדת בפירוש, אם על ידי חתימה בשטר או על ידי אמירה מפורשת של המלווה דעלך קא סמיכנא, הרי שנוצר שעבוד של האישה כלפי המלווה. ומבואר מדבריו שעצם הנושאת ונותנת אינו מהוה סיבה לשעבוד.

אמנם מדברי הבית שמואל (קב, ח) מבואר שאישה משועבדת לתשלום חוב אף במציאות שלא היא הייתה הלווה אלא הבעל, אך המעות הגיעו לידה מכוח היותה נושאת ונותנת בתוך הבית, חייבת מדין ערב, ואם כן כל שכן באופן שעליו דבר הנתיבות, שלוותה ולא חתמה על השטר, דכיון שהגיעו המעות לידה, משועבדת לתשלום החוב. ועיין בבית מאיר שם (קב, ב ד"ה ולכו"ע) שחלק על הבית שמואל. ועיין בשער המשפט עז, ו מה שכתב בזה.

ומהרשד"מ בתשובה (אבן העזר סימן קפד), כתב וזה לשונו:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"אלמלא דמסתפינא דנראה דבר חדש וזר קצת, הייתי אומר שכפי הדין האישי חייבת בשכירות הבית מנכסים המוחזקים לה בידה וברשותה, והטעם - שהרי כתב הטור בחושן משפט סוף סימן עז וזה לשונו: 'איש ואשתו שלוו מא' היא חייבת לפרוע החצי מכתובתה' [...] אם כן מה היה התימה לומר, שכיון שהאישה היא עיקרית בדירת הבית שהיא והוא שניהם יחד לוקחים הבית ועל שניהם לפורעם, ואף על גב שלפי האמת הוא חייב לתת לה מדור לפי כבודה, והוא מתנאי בית דין, היינו כשהבית שלו, אבל כשהולכים לדור בבית אחרים, אם הבעל חייב לה המשכיר אינו חייב לה, ודעת המשכיר לגבות השכירות משניהם, כמי שהלווה לאיש ואשתו, ואף שאפשר לומר דשאני התם שהיא משתעבדת בפירוש מה שאין כן בשכירות הבית, מכל מקום איכא למימר דגם בשכירות הבית הו"ל כאילו היא משעבדת עצמה לכך בהכניסה מטלטלי הבית לבית, והם ערבים לשכירות הבית".

ונראה מדבריו דאף שלא השתעבדה האישה בפירוש לשכירות הבית, מכל מקום חשיב כביכול היא שכרה את הבית יחד עם בעלה, וחייבת בתשלום השכירות כדין איש ואישה שלוו, שדעת המשכיר הייתה גם אדעתא דידה והיא השתעבדה לתשלום השכירות בהכניסה את מטלטליה לבית. ומבואר במהרשד"ם שאף ששכירות הבית הייתה לצורך מדור והבעל חייב במדור האישה, ואם כן מהיכתי תיתי לחייבה במדור, בכל אופן ס"ל למהרשד"ם דלענין המשכיר אין נפק"מ באופן החיובים שבין הבעל לאשתו. דעת המשכיר לגבות החוב משניהם, ומבחינתו שניהם השתעבדו.

ומבואר מהמהרשד"ם דלא כנתיבות, דלדברי הנתיבות כל היכא שלא השתעבדה בפירוש או שלא גילה המלווה דעתו שסומך על האישה, דין האישה כדין שליח ואינה חייבת בפני עצמה. ובמהרשד"ם מוכח שאף שלא היה גילוי דעת מפורש, בכל אופן עצם הכנסת המיטלטלין לבית הוי שעבוד, ואי הוה ס"ל כנתיבות, הרי ודאי שהיה לה להכניס המיטלטלין לבית, ומהיכתי תיתי שיהיה זה בבחינת שעבוד.

ומעתה לנדון דידן. ככל שמדובר בחובות סבירים למכולת, לסמינר, בשר, ירקות, ועד בית, סילוק יתרת חובה, הרי שדרך בני זוג שחיים יחדיו תחת קורת גג אחת, גם מעבר לתקופת הפרדות השיתוף בעסקים, הואיל והתגוררו יחד, הדרך כאמור שלעיתים משלם בן זוג אחד ולעיתים האחר, ועיתים שניהם, כך שאיננו רואים מקום לחשב כל הוצאה והוצאה, ולקבוע חלוקה שווה והחזר פירעונות.

באשר לתשלום בסך 120,000 ש"ח עבור נשואי הבת, גם בזה נראה שהחיוב הוא על שניהם, ולא דווקא על האב, אף שהאב חתם על שטר ההתחייבות. גם בזה כאשר שני ההורים עובדים, פעמים האחד פורע ולא האחר, ופעמים שניהם, הכול בהתאם למצב הכלכלי בו נתונים הצדדים. אין כאן חוב ברור שניתן לחייב את האב, כשהאם פרעה חוב זה (ענין פורע חובו של חבירו, לא שייך בכגון זה, שהרי הם כשנים שלוו, שאין בזה דין פורע חובו של חבירו, כמבואר בשולחן ערוך חושן משפט סימן עז). אפשר להבין את המניעים של האישה, שהלכה ולוותה ושילמה מכספה, כדי לא לגרום מתח מיותר. אך אין בזה די כדי שנחייב את הבעל בתשלום מחצית מה ששילמה. מה עוד, הבעל טוען ששילם סכום זה עבור הדירה, ראה פרוטוקול הדיון מיום כ"א באייר תשע"ח (6.5.18), שורה 140 ולהלן:

האישה: האם זה נכון שבהוצאות החתונה של מ' לא שילמת 125,000 ש"ח שהתחייבת?

הבעל: אני שילמתי על הדירה 120,000 ש"ח, אני הבאתי ש"ס לחתן ושולחן ערוך. אימא שלי הביאה לו חנוכייה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האישה: 2,000 ש"ח?

הבעל: זה מה שהיה לי באותו זמן. הגעתי ושילמתי 120,000 ש"ח בשיקים בנקאיים.

האישה: למה אני צריכה לשלם על הבת שלך?

הבעל: מה זה הבת שלך? ! היא הבת שלנו! עסק שלנו!

האישה: האם נכון שהוצאות החתונה והאירוסין ועד בכלל אני שילמתי?

הבעל: לא. אני שילמתי, ואמרתי מה שילמתי.

האישה: יש לך מושג מאיפה הכסף שהבאתי?

הבעל: אמרת שיש לך \$ 60,000 שחסכת ויש לי מסמך שאת אמרת שאת שמת \$ 1000 כל חודש והרב שפרן אמר שאתם גנבתם אותי!

משכך אין בידינו לחייב את הבעל בכספים ששילמה האישה עבור הוצאות החתונה.

האמור הוא ביחס לחובות שפרעו הצדדים מכבר. ביחס לחובות שעדיין לא נפרעו, ככל שמלווה, כזה או אחר, יתבע את בני הזוג לתשלום חובות אלה, יכריע בית הדין שידון בעניין, מי מביניהם צריך לשלם את החוב שתובע המלווה.

מסקנות

בית הדין קובע את מועד סיום השיתוף בין הצדדים – ינואר 2010.

בית הדין קובע כי הבעל זכאי למחצית המלאי בעסק הבגדים, נכון לינואר 2010. כמו כן האישה זכאית למחצית משווי העסק של הבעל, נכון לינואר 2010. אין על האישה חיוב לתשלום מחצית המלאי מהעסק שלה, עד למתן הכרעה בעניין שווי עסק הבעל. כמו כן דחינו את שאר התביעות הדדיות (קיוזו חובות, העלמת כספים).

החלטה זו מסיימת את הליך הרכוש, בעניין מועד סיום השותפות (מועד הקרע), קביעת זכאות ושותפות בין הצדדים בעסקים שלהם, ודחיית שאר התביעות.

תקנה קלב לתקנות הדיון קובעת את זכות בעלי הדין לערעור:

"(1) כל פסק-דין וכל החלטה של בית-דין אזורי הגומרת את הדיון באופן שלא יינתן עוד פסק-דין, ניתנים לערעור לבית-הדין הגדול.

(2) על פסק-דין זמני או החלטת-ביניים אין ערעור, אלא לאחר קבלת רשות לערער מבית-הדין הגדול."

בית הדין סבור שאין מקום לקיים הליך בעניין עסק הבעל, עד אשר יהיה פסק דין זה חלוט. לצדדים יש זכות לערער על החלטת בית הדין, תוך 30 יום, בהתאם לתקנות הדיון.

אם לא יוגש ערעור, ופסק דין זה יהיה חלוט, באי כוח הצדדים יגישו לבית הדין כתבי טענות באשר לשווי עסק התיווך של הבעל, נכון לינואר 2010. כתבי הטענות יעסקו אך ורק בשווי עסק כאמור, ולא בנושאים אחרים.

כתבי הטענות יוגשו לבית הדין על ידי באי כוח הצדדים, 60 יום ממועד משלוח פסק הדין לבאי כוח הצדדים, ובלבד שלא הוגש ערעור על פסה"ד. והיה אם הוגש ערעור על ידי מי מהצדדים, ידחה העניין עד לקבלת תוצאות הערעור.

לאור האמור לעיל קובע בית הדין כדלהלן:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

- א. מועד סיום השותפות בין הצדדים (מועד הקרע) לעניין חישוב איזון המשאבים – ינואר 2010.
- ב. לבעל זכאות למחצית מהמלאי בעסק הבגדים, נכון לינואר 2010.
- ג. שווי מחצית המלאי נכון לינואר 2010 – 257,628 ש"ח.
- ד. הבעל אינו זכאי לגבות את האמור לעיל בסעיף ג, אלא עד לאחר מתן החלטה סופית בשווי עסק לתיווך של הבעל (ראה להלן).
- ה. לאישה זכות במחצית שווי עסקי הבעל, נכון לינואר 2010.
- ו. באי כוח הצדדים יגישו כתבי טענות בעניין שווי עסק התיווך של הבעל, בכפוף לאמור לעיל בגוף פסה"ד.
- ז. חובת ההוכחה לעניין שווי עסק הבעל, ככל שהבעל רוצה לממש ולהוציא מהאישה את הסכום האמור לעיל בסעיף ג, הרי שחובת ההוכחה עליו, כנגד טענות מבוססות מצידה, כדין המוציא מהמוחזק.
- ח. שאר התביעות שבין הצדדים (חובות שכל צד פרע, ותובע מה שפרע מעבר לחלקו, או טענות להברחת כספים) – נדחות.
- ניתן לפרסם אחר השמטת פרטים מזהים.
- ניתן ביום כ"ג בתשרי התשע"ט (02/10/2018).

הרב צבי בן יעקב – אב"ד הרב יצחק הדאיה הרב משה בצרי

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה